ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЕЙ ГЪЭЗЕТ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭХЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№65 (21.223) ● 2008 гъэм мэлыжьхыхьым (мартым) и 3, махуэку ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр сомі 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

●КЪБР-м и Парламентым

ІэнатІэр егъэфІэкІуэныМкІэ щыІэ хэкІыпІэхэр

**КъБР-м и Парламентым Егъэджэныгъэмкіэ, щэныгъэмкіэ, уэныншагъэр хъумэныМкіэ и комитетымрэ Лэжьыгъэмрэ социальэ политикэмкіэ и комитетымрэ эзэшыгъуу ирагъэкІуэкІа зэІуэпІэщ ыщхъэщыщ КЪБР-м Лэжьыгъэмрэ социальэ зыужьыныгъэмкІэ и министерствэм и «Геронтологиемкіэ республикэ реабилитацэ центр» къэрал Іуэхущапіэм эзэфІэгъэкІхэм.

ЗЭІУЩІЭР къыщыІэзэІуихым, КЪБР-м и Парламентым и Унафэщіым и къуэдзэ **Федченкэ Людмилэ** къыхигъэщхьэхуакІщ законкэр къыдэзыгъэкІ органым иригъэкІуэкІ кІэпльпІпыныгъэ-аналитикэ лэжьыгъэм хиубыдэу геронтологие центрым и Іуэху эІуТым щыгъуазэ защІын икіи абы дэІэпыкъуН папщІэ мы Іуэхур къыхэзгъахэр.

Депутатхэм я пащхьэ къыщыпсэльащ геронтологие центрым и унафэщІ **Хъэжьымыкъуэ Руслан**. Абы зэІуэпІэм хэтхэзр щыгъуазэ ищІащ езыр зи пашэ Іэнатіэм и зэхэлъыкіэм, нэхъыжьхэм я псэукІэр ящыгъэпсынщІэным хуэунэтІауэ медицинэ лэжьакІуэхэм зэфІэкІ-зэпсэльхьэм. Къэтхэльэм къыхихъэщащ мы Іуэхущапіэм и социально-реабилитацэ къудамэм гъэ къэс сымаджэжь 880 - 910-м зэрызыщагъэхъужьыр икіи а псоми зыхуей хущхъуэрэ медицинэ дэІэпыкъуныгъэрэ зэрагъэуэтыр. Медицинэ диагностикэмрэ профилактикэмкіэ къудамэми ильэсым щыху 3827-м зыхуей Іуэхущхьэзэ псори щыхуащІэ.

Апхуэдэу щыт пэтми, языныкъуэ ойорудованэ лЭуэжьыгъуэхэр зэримыЗм къыхэкІыу, мы Іуэхущапіэр гугъу ёохь, сымаджэхэзм я узыр нэгъэсауэ щахуэзэкмыгъэкІ щыІэщ. Къапщтэмэ, рентген аппаратыр жьы дыдэ хъуащ, эзбгъэпщынкІынуН абы пкъыльыкІыр щыІэкъым. Центрым апхуэдэу къэмэщІэкІ сымаджэжьр нэгъэущ Іуэхущапіэхэм эзэшэн автотранспортыр.

А щхьэусыгъуэхэм къыхэкІыу сымаджэжьр нэгъэущ Іуэхущапіэхэм ягъэкІуэн хуей зэрыхъуМ щыхуэхэр гугъу ирегъэхь, ахэр зэрагъэхьэуж пІалъэрэ кІыхьмкІэ ешІ.

Центрым и лэжьыгъэр егъэфІэкІуэныМкІэ зэкІыпІэхэм ящыщу Хъэжьымыкъуэ Руслан кьелытэ мы Іуэхущапіэр хуримыкъу оборудованэмкІэ къыхэзгъэщыныр, апхуэдэу ар «Узэшыгъэ» федеральэ лъэпкъ проектым хэгъэхьэныр.

ЗэІущІэм къыриубзыгъаІ КЪБР-м уэныншагъэр хъумэныМкІэ и министр**Бицу Вадим.** Абы зэрэрыкІамкІэ, геронтологие центрыр зэрырилажьэр КЪБР-м и республикэ бюджетым и ахъшэщ икіи мы гъэм къриубыдэу абы сом мелуан 17,5-рэ зхуатІыпщІынущ. Апхуэдизэ ахъшэм щыщу сом мелуан 11,3-р лэжьапщІэу ятынущ.

Центрыр Узэншагъэр хъумэныМкІэ министерствэм и кІэлъыплъныгъэм щІэгъэзэувэным теухуауэ я кьыхалъхьахэм я гугъу щищым, Бицу Вадим кьыхигъэщащ а Іуэхущапіэм ахъшэ езытыну министерствэр зэрахъуэжкІІ, республикэ бюджетым и хэщІэкІ зэрызэрамыкъуэжьынур. Ауэ фІэкІыпІэ зимыІэ медицинэ страховэанэмкІэ кьакІуэ ахъшэм ирипсэуну «Республикэ геронтологие центр» кьэрал Іуэхущапіэр хуэфІэкІуэ хъунукъым, сыту жьпІэмэ абы щыгъуэ къыІэрыхьэну сом мелуани 10,3-р лэжьапщІэ къудейуи хуриІэкъуныкъым. Псальэм къыдэкІуэу министрым къигъэльэгъуащ щыпхъуэдэ Іуэхущапіэ хэхахэм штаткІэ щылажьэхэм я бжыгъэр узэншагъэр хъумэным адрей и Іэнатіэхэм щылажьэхэм нэхъри зэрагъэзыВыр.

Лэжьыгъэмрэ социальэмрэ политикэмкІэ комитетым и унафэщІым и къуэдзэ**Дзэш Фатимэ** къыхихъэщащ геронтологие центрым лэжьыгъэшхэр зэрыригъэкІуэкІыр, ди республикэм фІэкІа апхуэдэ Іуэхущапіэ ІПщэ федеральнэ округым зэрыщымыІэр икіи щІэнущащ Урысей Федерацэм и субъект щхьэхуэхэм щыІэ апхуэдэ Іэнатіэхэм КЪР-м и геронтологие центрыр зэрагъащІ. Джэмыдыкъуэ Руслан зэрыжиІамкІэ, апхуэдэ зэпыщІэныгъэхэр щыІэщ.

Лэжьыгъэмрэ социальэмрэ политикэмкІэ комитетым и унафэщІ **Жанатаев Сэлим** зыхуеину оборудованэ псори кьащхьэхи папщІэ текІуэдэжр зыхуэдизым щыщІэупщІэм, докладэ зыщІам жиІащ абы папщІэ сом мелуан 15 - 17 хуэдиз яІэн зэрыхуейр.

ЕгъэджэныгъэмкІэ, щэныгъэмкІэ, уэныншагъэр хъумэныМкІэ комитетым и унафэщІым и къуэдзэ**Дадэ Суфэдин** щІэупщІащ центрыр кІдрхэмкІэ къызэрызэгъэпэщам. Хъэжьмыкъуэ Руслан абы и жэуапу кьыхэтхащ. Центрым и лэжьакІуэхэр я Іэщ Іагъэм зэрыхуэІэкІуэлъакІуэр, абы-хэм я зэфІэкІымрэ щІэныгъэмрэ зэпымыууэ зэрыхагъахьэуэр.

ЕгъэджэныгъэмкІэ, щэныгъэмкІэ, уэныншагъэр хъумэныМкІэ комитетым и унафэщІ**Иванов Игорь** депутатхэм гу лъагІэзэташ геронтологие центрым зэшыщыгъэхъужьхэр тэмэму зэрагъашхэм, зыхуей зэрыхуагъаазэм.

Депутатхэр зэшІэупщІахэм апхуэдэу жэуапхэр яритащ КЪБР-м лэжьыгъэмрэ социальэмрэ политикэмкІэ и министрым и къуэдзэ **Голочалов Николай.**

Президиумым хэтхэм республикэм и геронтологие центрым и унафэщІым кьыпсэлъахэр кьалытащ икіи унафэм и проектым елэжьыжьну трауХащ.

БАТЫР Любэ.

И чэзум щІадзэ

●Ди губгъуэхэм

Мы гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и мэкъумэшыщІэхэм гъатхасэр гектар минИ 190-м щІигъум щрагъэкІуэкІынущ. Абы щыщу гектар минИ 102-р гъаваплхъэ къэкІыгъэ пасэхэм, мин 30-м нэсыр сэхуранымэ, мин 31-р кІэрпІофымрэ хадэхэкІэмрэ, гектар мин 30-м щІигъур мэкъумыпапхъэхэм хуахьащІущ.

КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэхэмкІэ и министерствэм гъавэ гъэкІыныкІмрэ жылапхъэхэмкІэ и къудамэм и унафэщІ Пщцыхьащ ТІэхьир кьэзэригъэлъэгъуамкІэ, зэрыуэфІыр кьагъэссбэпри, гъатхэ гъбгъуэ лэжьыгъэхэм ягротехникэм и пІалъэ нэхъыбэрэ щІадзащ. Жылапхъэхэр, щыгъэпшэрэхэр ирикъуу яІэщ, техникэр сэгъуэм сыткІи хуэхьэзырщ.

Гектар минИ 102-м щащІа бжьыхьэсэ къэкІыгъэхэм теплъэфІ яІэщ.

«2008 - 2012 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым агропромышленнэ комплексым зэрызыщужьыныр» республикэ программэ хэхам ипкъ иткІэ, мы гъэм ГъавэУ кърахьалІэр тонн мин 463-м нагъэсыну я мурадщ. Абы щыщу тонн минИ 182-р гуэдзу, тонн минИ 217-р гъавапхъэ нартыхуу.

Мэлыжьхьым и 1-м ирихьэлІэу ди республикэм гъатхасэр гектар мин 32-м щызэфІагъэкІащ. Мы зэманым ди губгъуэхэм щолласэ трактор зэмылЭужьыгъуэу 3504-р. ПхъэІэщэу 441-рэ, культиватору 508-рэ, жыласэ машинэу 984-рэ къагъэсэбэп. Губгъуэ лэжьыгъэхэр щызэпыу къэмыхъэн папщІэ, дагъэгъэсыныпхъэхэр ирикъуу кърахьэлІащ.

САМЧЕНКЭ Светланэ.
КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэхэмкІэ и министерствэм и пресс-Іуэхущапіэм и унафэщІ.

●Іуэхутхьэбзэхэр

Къалэм йогугъу

Республикэм и щыхьэрыр зэІуэпэщ щыныМ ехьэлІауэ псэупІэ-коммунальнэ Іуэхущапіэхэм кьаІэныщхуэ кьаІэпщытащ.

ИДЖЫПСТУ кьалэ транспорт кІэрыкІыпІэ щІэупщІэхэр яуХуэ, пхъэнкІий щыщхуэхьэс контейнеру 100-м нэс ягъэхьэзыращ, Налышк и «Электросеть» Іуэхущапіэм и лэжьакІуэхэм уэрам уэзыдгъэ пкъэхэр кьалэм и кьуажэ гъунэгъуэхэм щагъэув, гъэзугъэр зэрагъэпэщыж.

Налышк кьалэм щІымахуэм щыІэзэтрихьа пхъэнкІийр дагъэхьэбзыкІынурэ, щІхьанТІаръэхэр хэсэным и ужь ихьэнущ. Кьалэ кІыІэлъэдапІэхэр, кьалэкІуэ ильэс зыбжанэ хьауэ зыІтьэдахэ уэз гъэтІысыпІэхэм кьахэхъэнущ. Апхуэдэу, кьалэ администрацэм кІеГъэф нэгъэущ щІыпІэхэм кьинкІауэ кьалэ уэрамхэм лъаІуэу дэт щІыхуэхэм, бзаорым и Іэгъуэблагъэхэм я Іэр шияуэ тет сабийхэм якІэтхьапІынымрэ зи кьалэн ведомствэхэм икІэщІыпІэкІэ абыхэм унафэ тращІыхьын хуейуэ.

ЛЪОСТЭН Муэз.

Іуащхьэмахуэ къыхэфх!

Іэмал игъуэтащ абы и лъэныкъуэкІэ Іуэху пыухыкІа зэхэфІигъэкІы. Мы конкурсым и фІыгъэкІэ дэ ди хьыбарыр дуней псом щыдгъэІуфынущ. Адэкі эгупсысэмэ, абы рес. публикэм игъэтыну экономикэ Іэмальщіэхэри зыкьомкІэ зэрельытар кьыбгурыІуэну гугъукъым.

Іуащхьэмахуэ кьыІэзэхэфхьмкІэ Іэ фІэтын папщІэ 47 бжыгъэр зэрыт СМС хьыбарыр 4565 номерымкІэ евгъэхьын хуейуэ аращ (абы текІуадэр сом 8-м нэблагъэщ).

Нэхъ зэпкърыхауэ мы Іуэхум щыгъуазэ зэшыпщІ хьунущ. www.ucshudo.ru сайтым.

ЖэрдэмщІакІуэ гупым и телефоныр: 89887275088.

●Обозревателым и псалъэ

Шхуми шэми

щІитын зэрыхуейр. Абы щыгъуэми, иджыри къэсхьу (къэтщтэнкъым блэкІа илъэситІыр) Украинэм ди деж гъэзыр щищэжу щытащ, Урысейм ар дуней псом зэрарИ-щэ уасэм нэхъ?р процент 20-кІэ нэхъ пуду.

Украинэм и президент Ющенкэ Виктор и пщІэ екІуэхар кІэлэІтьыкІынымкІэ хуэпсысыкъуу, кьыхуэнэжар а зы лъэбакъуэр инчыжнрати, абы псынщІэу кьигъуэтащ «задкІуэгъу». Иужь зэманым Джордж хуабжьу кьегъэгушхуэ ар. Сыт щыгъуи хуэдэу, Вашингтон хущІокъу езым и сабэм зыкъэльхъэр дэни щыпхигъэкІыну, уеблэмэ, дуней псор и тепщэныгъэм щІигъэтыну. Арщхьэкіэ мы Іуэхур щІыпІэ зэмылІэужьыгъуэ дыдэхэм щыІэ Украинэмрэ Курджмрэ НАТО-м хьыкъныр зэримыдэр. Езы США-м и дзэри кьыхуейщ Урысейм и дзэпкъыкъунымрэ. Псом япэрауэ, Пентагонымрэ абы кьуэ кьэрагъэкІмрэ я Іуэху щыщІагъуэкъым «хабзэхэр щызэфІагъэувэжыну» я дзэхэр здагъэкІуэ Афганистанэм, Ираким, нэгъэущ кьэралхэм. Хабгъэзыхьмэ, терорист шынагъуэм езым и щхьэ закъуэкІэ зыщІихьумэ кьэзэрагъэкІуэ Іуэхухэр зэрилэжьыныр жиІащ.

Сыт хуэдэу щытми, дыгъуасэ Къэрал Думэм щекІуэкІа «правительство сыхьэтым» кьыщыщыпсалъэм УФ-м нэгъэущ къэрал Іуэхухэмкіэ и министр Лавров Сергей жиІащ езыр зи упрафэщІ Іуэхущапіэм Абхъазэ, Осетие Ипщэр, Приднестровьер хамэ унафэ щІымэту къаІытэну къэзэгъэув хабзэм и проектыр зэригъэхьэзырыр. Араущи, Урысейм сыт хуэдэ ныкъуэкъуэгъуми ахуэп зэрыритыжыну Іэмалэхэр иІэщ. Ар къамыльытэу хъунукъым.

ШАЛ Мухьэмэд.

●Унагъуэм и илъэс

Сабий тхылъыр къыхах

Сабийхэм яхуэгъэза тхылъхэр щыкІуэхэм я гупсысэм зезыгъэужьыр, щІэныгъэм и льагъуэм тезыщэ, жыпІэкІэ ущыхуэнукъым. Щэч хэмылъу, ар фІыуэ къагурыІуэрт 1943 гъэм Урысей псом Сабий тхылъым и тхьэмахуэр щагъэльэпІэну къыхэзыльхьауэ щытахэм.

ХАБЗЭФІ ХЪУАУЭ, а махуэшхуэм иращІэкІ Іуэхугъэхуэр утыку кьрахьэ илъэс кьэс. Ди къэралым и адрей щІыналъхэм ди хуэдиз, ди республикэми щагъэльэпІащ Сабий тхылъым и тхьэмахуэр. Дызэрыт 2008 гъэр Унагъуэм и илъэсу зэрыщытыр кьалыкІэр, иджы 65-нэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щекІуэкІ махуэшхуэр а Іуэхугъуэм трагъэпсыхьат. ЩЭнхабзэмрэ хьыбарегъащІэ ІэнатІэхэмкІэ министерствэм иубыхуэ Іуэхухэм ящхьэ иткІэ, кьалэхэм, кьуажэхэм дэт библиотекэхэм, курыт еджапІэхэм щрагъэкІуэкІащ зэІущІэ гъэщІэгъэнэхэр.

Налшык дэт Къэрал концерт гъэльэгъуапІэм иджыблагъэ кьрагъэблэгъат Къэбэрдей-Балъкъэрым и районхэм я ЛыкІуэ ныбжьыщІэ цыкІуэхэр, еджэныр фІыуэ зыльагъэхуэр. Абыхэм ящыщ куэдым фІащащ «ЩІэджыкІакІуэ ныбжьыщІэ нэхъыфІ» щІэлъапІэр. КъБР-м щэнхабзэмрэ хьыбарегъащІэ ІэнатІэхэмкІэ и министрым и къуэдзэ **Карчаевэ Аминэ** абыхэм щІыхь тхылъхэмрэ саугъэтхэмрэ яритащ.

ЗэІущІэм кьрихьэлІахэм я нэгу зрагъэужьащ театр теплъэгъуэхэмкІэ, ди артист пажэхэр зыхэт концерт дахэмкІэ.

ИСТЕПАН Залинэ.

Дыгъэм и къуэрыкІуэ

Экономикэм зеужь

АДЫГЕЙ. ***Республикэм экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкІэ и министрым и къуэдзэ Ивановский Юрий зэрыжиІамкІэ, 2007 гъэм Адыгейм и экономикэм иІэ хъуэжмкІэ Урысей Ипщэм и щІыналъэ псоми япэ ищащ.***

«ПРОМЫШЛЕННЭ производствемкІэ Адыгейм Урысей Ипщэм япэ увыпІэр щІыгъыщ, Урысей Федерацэм щыетхэанэщ. 2006 гъэм ельытауэ, къэралым и щІыналъэ зыбжанэм зыужьыныгъэфІ яГъуэтащ псэупІэ-ухуэныгъэ лэжьыгъэхэмрэ щІыналъэхэм кьакІуэ инвестицэхэмрэ нэхъыбэ зэрыхъуам кьыхэкІыу. Адыгейм ельытыкІ, - жиІащ Ивановский Юрий.

Министрым и къуэдзэм апхуэдэуи кьыхигъэщащ республикэм и цІыхухэм кьаІэрыхьэ ахъшэм зэрыхэхъуар, УФ-м и адрей щІыналъэхэм ельытауэ ерыскъыпхъэхэм, ерыскъыхьэкІхэм, Іэмэпсымэхэм, хьэпшыпхэм, нэгъэущІэхэми я уасэхэм зэрыхэхъуар зэрынэхъмащІэр, лэжьапІэшэхэм я бжыгъэм зэрыкІэрыху зэпытыр, псэупІэ ууэныкмкІэ Адыгейр Урысей Ипщэм зэрыщыпэрытыр.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

Я щхьэ хуитыжмэ нэхъ къащтэ

АБХЪАЗ. ***Урысей Ипщэ парламент ассоциацэм и унафэщІ Шестаков Юрий иджыблагъэ журналистхэм яжриащ Осетие Ипщэмрэ Абхъазымрэ я щхьэ хуитыж къэралыгъуэ щхьэхуэу Урысей Федерацэм кьыпльыгъи гъэІэзэр Урысей Ипщэм и щІыналъэхэм къыщалыытэн зэрыхуейр.***

●Фестиваль

КъБР-м и Музыкэ театрым мэлыжьхьыхьым и 1-м щекІуэкІащ ди лъэпкъ театрым и вагъуэ ин, артист гъуэгуанэ. Ди ныбжьыгъуэ артист Тыхъужь Алий и цІэр зезыхьэ, комедиен хуэІэзэ артистхэм гъэ къэс ирагъэкІуэкІ щІыналъэ зэпеуэм и лауреатхэм я фестиваль.

ТІыхъужь Алий и цІэр зэрехьэ

ЗэІущІэр кьыІэзэІуихащ КъБР-м щэнхабзэмрэ хьыбарегъащІэ Іэнатіэхэмкіэ и министр **Тут Заур**. Ар гуапэу екъуэхъуащ гушыІэм и махуэм ирихьэлІэ мы зэхьыхьэ дахэм зи зэфІэкІ кьыщыщыгъэльэгъуэну артистхэмкІэ пшыкьым кьрихьэлІа псоми. Зыкьагъэльэгъуэн щІымыдэзэ щІыкІэ артистхэм щІыхь тхылъхэмрэ зэгъэгушхэмрэ ирагащ. Апхуэдэу ягъэльэпІащ Осетие Ищхьэрэ - Аланием и къэрал академическэ театрым, Щодджэнщ Іыкъу Алий и цІэр зезыхьэ Адыгэ драмэ театрым, Базоркин Идрис и цІэр зэрихьэу театрымрэ киномкІэ «БАТ» студиер (Ингуш Республикэ), Акъ Мухьэбэч и цІэр зезыхьэ Шэрджэс драмэ театрыр, КъБР-м и Музыкэ театрыр, Горький Максим и цІэр зезыхьэ Урыс драмэ театрыр, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Гуащэ театрыр, КъБР-м щІыхь зиІэ и артистхэу Къуныжь Алимрэ Жангуразов Мэжидэ, Дыш Елдар сымэ.

Утыкум япэу кьихьа Адыгэ драмэ театрым и артистхэм ягъэльэгъуащ Песин Азиз и «Сыукі иджы, дунейнэхуІ» спектакльым щыщ пчыльгуэ. Адэкіэ Музыкэ театрым Штраус Иоганн и «Дзыгъуэнэф» опереттэм, Урыс драмэ театрым - Гоголь Николай и «ФызышІэ» спектакльым. Осетие Ищхьэрэ - Алание Республикэм и театрым - Хугаев Георгий и «Гъатхэ уэрэд» спектакльым щыщ ныхьэкэр, нэгъэущІэкэр.

Кьызэхэсахэм я гукъыдэжкІэ кьаІэтащ артист цІэрыІуэхэр КІэхъумахуэ Фатимэ, Тхъэшыгъуэй Жанно, Хьэмырзэ Ахьмэд, Жангуразов Мэжид (КъБР), КІэдэкІуэй зэщхьэгъуэгъэхэр СафІимэрэ Артуррэ (КъШР).

ЗэхущІэр ягъэдэхуащ мы Іуэхугъуэр нэгъабэ лъандэрэ зэпеуэ жьпхъэм кьыщыхьэрытекІам кьыхэкІыу, кьэпщытакІуэ гуп лэжьакъым, нэхьыфІхэр кьыхахьу мурад иІакъым. Зэрыжаіэщи, текІуар ныбжьыгъуэрщ.

ИСТЕПАН Залинэ.

Сурэтхэр **ЕлъкъэН Артур** *трихащ.*

●Къэрал концерт гъэльэгъуапІэм

Къандур Мухьэдин фрегъэблагъэ

Адыгэ тхакІуэ, кинорежиссер щІэрыІуэ, композитор Къандур Мухьэдин и ныбжьыр илъэс 70 зэрырикъум иращІэкІ творческэ пшыхьхэр Налшык щекІуэкІыну мэлыжьхьым и 5 - 6 махуэхэм.

МЭЛЫЖЬЫХЬМ и 5-м Къэрал киноконцерт гъэльэгъуапІэм сихьэт 16-м щыщІадзэнущ классикэ макъамэм и пшыхьым. Хамэ къэралхэмрэ Урысейм я щыщ артистхэм абы щагъэзэщІэнущ юбилярым и музыкэ ІэдакъэщэкІэр.

ЕтІуанэ махуэм и пшыхьащхьэм сихьэт 18-рэ дакъикъэ 30-м щидзэу Къэрал киноконцерт гъэльэгъуапІэм щекІуэкІынущ эстрадэ пшыхь. Абы кьырихьэлІэхэр ирагъэдэлъэнущ Бэлагъы Любэ и усэхэмкІэ Къандур Мухьэдин итха уэрэдхэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым и артист цІэрыІуэхэм я зэрыдэлъ.

ФІыщІэуплІэ хьунущ **47-36-50, 40-31-49** телефонхэмкІэ.

●Иджыри къыдэкІуеижьи ядэркъым

Свердловскэ областым щыІ «ПыІэ плъыжь цыкІу» шахтым и лъэжьакІуэ 97-м къыдэкІуеижьи ядэркъым.

Зы гуп къыдрашеижащ я узыншагъэр зэрызэІыхьам кьыхэкІыу. Шахтерхэм кьалъуэ я улахуэхэм хахъхъэну, щобэтыр лэжьагъэу махуэхэм хагъэхІыну, и.къ. Мыарэзыкъэ дохутырхэм я кІэльыпІныныгъэм щІэтщ.

(ИТАР-ТАСС).

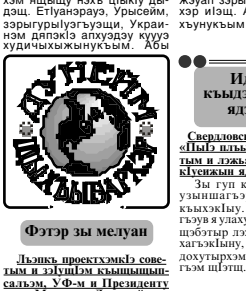

Фэтэр зы мелуан

Лъэпкъ проектхэмкІэ советым и зэІущІэм кьыщыщыпсальэм, УФ-м и Президенту хаха Медведев Дмитрий жиІащ Урысейм зы илъэсым фэтэру зы мелуан хуэдиз зэрыщІэхьэнущ.

Ахэр мыин дыдэми, пкъыгъуэ лъапІэхэм кьыхэмыщІыкІами хъунуц - нэхьыщхьэр ущыпсэун папщІэ тыншыгъуэ псори зиІэу щытынырщ, кьыхигъэщхьэхуакІащ Медведев Дмитрий.

ЩІалэ цыкІуэхэр кьалытхъуэ

Чита и бзэрым щальэгъуауэ жаІэ махуэ зыбжанэ и пкІэ бзэха щІалэ цыкІуитІыр - Кириллэр Давидэр.

Я лъэужьым техьа хуэдэщ, арщхьэкІэ ягъуэтырхьмк. ЗэрыхуагъэфащмкІэ, абыхэм зэгъэщІкІ. Нэхъапэм сабийхэр идыгъуэуэ ягъэкъуанщэу яубыда Пахомов Николай хейуэ кьыщІэкІащ.

Косовэ и Іуэхур

УФ-м и Президент Путин Владимир Будапешт кІуащ «Урысей - НАТО» саммитым хэтыну. Кьыхэхуэсахэр хуабжьу тогугъэныкъ абы кьиІэтыну Іуэхухэм - куэдым кьалъэІэ ди къэралым и Унафэщым зигъэхІиныну.

Хэбгъэзыхьмэ, политик куэдым кьыхуараджэ лъэныкъуэхэм зэрызэхуадчыхьну Іуэхухэр кьагъэутыну. Франджмрэ Германиемрэ жаІакІащ Украинэмрэ Курджмрэ НАТО-м хэгъэхьэным и Іуэхур зэрыдамыныгъыр.

Косовэ и Іуэхур

Сыт хуэдэ щытми, ди къэралыр ЩІэнхабзэмрэ ХьыбарегъащІэ Іэнатіэхэмкіэ и министерствэм и къуэдзэ Ивановский Юрий зэрыжиІамкІэ, 2007 гъэм Адыгейм и экономикэм иІэ хъуэжмкІэ Урысей Ипщэм и щІыналъэ псоми япэ ищащ.

Ахэр мыин дыдэми, пкъыгъуэ лъапІэхэм кьыхэмыщІыкІами хъунуц - нэхьыщхьэр ущыпсэун папщІэ тыншыгъуэ псори зиІэу щытынырщ, кьыхигъэщхьэхуакІащ Медведев Дмитрий.

ЩІалэ цыкІуэхэр кьалытхъуэ

Чита и бзэрым щальэгъуауэ жаІэ махуэ зыбжанэ и пкІэ бзэха щІалэ цыкІуитІыр - Кириллэр Давидэр.

Я лъэужьым техьа хуэдэщ, арщхьэкІэ ягъуэтырхьмк. ЗэрыхуагъэфащмкІэ, абыхэм зэгъэщІкІ. Нэхъапэм сабийхэр идыгъуэуэ ягъэкъуанщэу яубыда Пахомов Николай хейуэ кьыщІэкІащ.

Косовэ и Іуэхур

УФ-м и Президент Путин Владимир Будапешт кІуащ «Урысей - НАТО» саммитым хэтыну. Кьыхэхуэсахэр хуабжьу тогугъэныкъ абы кьиІэтыну Іуэхухэм - куэдым кьалъэІэ ди къэралым и Унафэщым зигъэхІиныну.

Хэбгъэзыхьмэ, политик куэдым кьыхуараджэ лъэныкъуэхэм зэрызэхуадчыхьну Іуэхухэр кьагъэутыну. Франджмрэ Германиемрэ жаІакІащ Украинэмрэ Курджмрэ НАТО-м хэгъэхьэным и Іуэхур зэрыдамыныгъыр.

Украинэмрэ Курджмрэ Атлантикэ Ищхъэрэ блокым хьыхьауэ къызэрыщыбгъэхъуну гугъущ, ауэ а къэралитІри абыхэ ухабжьу хущІокъу. Щхьэусыгъуэу ящІыр зыщІдэ НАТО-м дыхьыхьэмэ, Урысейм и текъуэзнэгъэм дыкъыщІэкІынущ.

АУЭ а щІыналъитІми цІыхухэм зэращеупщІам кьрикІуахэм ятепщІыхьмэ, абыхэм щыпсэуэхэм я процент 80-м щІигъур хуейкъым езыхэм я къэралхэр а зауэ хуэІуэхущІэ зэгъуьэныгъэм хьыхьэну. Украинэр а блокым хьалэ щыдгъэзыгъыр езым и кьухьэпІэ лъэныкъуэм щыпсэухэрщ. Абыхэм къэралым и агропотенциал и дежкІэ мыхьэнэщхуэ зиІэ кьалэн гуэри ягъэзащІэркъуу, кьыхуэнэжар а зы лъэбакъуэр инчыжнрати, абы псынщІэу кьигъуэтащ «задкІуэгъу». Иужь зэманым США-м и президент Буш Джордж хуабжьу кьегъэгушхуэ ар. Сыт щыгъуи хуэдэу, Вашингтон хущІокъу езым и сабэм зыкъэльхъэр дэни щыпхигъэкІыну, уеблэмэ, дуней псор и тепщэныгъэм щІигъэтыну. АрщхьэкІэ мы Іуэхур ЩІэнхабзэмрэ ХьыбарегъащІэ Іэнатіэхэмкіэ и министерствэм и къуэдзэ Ивановский Юрий зэрыжиІамкІэ, 2007 гъэм Адыгейм и экономикэм иІэ хъуэжмкІэ Урысей Ипщэм и щІыналъэ псоми япэ ищащ.

«ПРОМЫШЛЕННЭ производствемкІэ Адыгейм Урысей Ипщэм япэ увыпІэр щІыгъыщ, Урысей Федерацэм щыетхэанэщ. 2006 гъэм ельытауэ, къэралым и щІыналъэ зыбжанэм зыужьыныгъэфІ яГъуэтащ псэупІэ-ухуэныгъэ лэжьыгъэхэмрэ щІыналъэхэм кьакІуэ инвестицэхэмрэ нэхъыбэ зэрыхъуам кьыхэкІыу. Адыгейм ельытыкІ, - жиІащ Ивановский Юрий.

Министрым и къуэдзэм апхуэдэуи кьыхигъэщащ республикэм и цІыхухэм кьаІэрыхьэ ахъшэм зэрыхэхъуар, УФ-м и адрей щІыналъэхэм ельытауэ ерыскъыпхъэхэм, ерыскъыхьэкІхэм, Іэмэпсымэхэм, хьэпшыпхэм, нэгъэущІэхэми я уасэхэм зэрыхэхъуар зэрынэхъмащІэр, лэжьапІэшэхэм я бжыгъэм зэрыкІэрыху зэпытыр, псэупІэ ууэныкмкІэ Адыгейр Урысей Ипщэм зэрыщыпэрытыр.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

Къэмыкі къэщхьэльэркъым.

Си еджапІэ - си къежапІэ

Абы и дерсхэр

• Дэ къытхуатх

Зэман щыІакъым щІэблэр гъэсэныр щытынша нкІи ар гурыІуэгъуэщ. Псынщіэ дыдэу зызыужь. ГъащІэм къалэн къытщещІ гъэсэныгъэм и Іэмалыщіэхэр къэдгъыхъуэри хуейуэ. Дэнобэ зи гугъу тщІынур гъащІэм зыкъыкІэрымыгъэхуу зи Іэнатіэр илъэс 35-рэ хъуауэ езыхьэкІ егъэджакІуэ Къадакіуэ Жаннэщ. А щыхуэз щыпкъэм пригъэджахэм дащыщщ дэрт нкІи егъэджакІуэ дыхъунымкІи, лъэпкъымкІи, гъэсныгъэм и литературэмрэ къыхэтхынымкІи щапхъэ тхуэхуэари Жаннэ и гъэжькІэрщ, и Іэщіагъэр фІы дыдэу зэрилъагурщ.

Къалакіуэ Жаннэ.

ШКОЛЫМ лэжьэн щыщІэдза нэуэжьы, егъэджакІуэ нэс дыхъуным хуищІэжыу методикэ чэнджэщэмкІэ нэхьыбэу къыддэгъэшари аращ. Ильэс куэд хуэуэ ар и унафэщІщ адыгэбзэр езыгъэджэхэм я методикэ зэгухьэныгъэм. Иригъэжи и анэдэльхубзэмрэ литературэмрэ фІы дыдэу зэриІыгъуращ Жаннэ и ехьулІэныгъэхэм я лъабжьэу кІыльыгъэр.

- Нэгъуэщі предмет езгъэджыну Іэщіагъэ с хуэхьуамэ, си фІэщ хъуртэкъым апхуэдизу гурэ псэкІэ сыдихьэ хуэ сылэжьэфыну, - жеІэ адыгэ хабзэмрэ тхыдэмрэ зи напшІэ гъэ егъэджакІуэм.

Арагъэнщ адыгэ щэнхабзэр щаджыну дерсхэр программэм къыщыхагъэхьам, абыкІэ егъэджэныр Жаннэ и пщэ къыщІралъхьари. Республикэ псор къызэхимкІуэкІыщ, егъэджакІуэхэри адэжьхэри я Іуэ хуэ къыхуэзщІигъэІуэри, лъэпкъ хьэпщІыпэхэм я музей и еджапІэ пэщым къыщыІэзригъэпэщын лъэкІащ абы. Апхуэдизу егъэныгъэмрэ гъэсныгъэмрэ щІэуэ къыхьыхьэм хэль фІагъэ псоригъэІуэм къыщыщыІэгъэсэбэн егъэджакІуэщ Къалакіуэр.

ЕгъэджакІуэр егъэпІейтей адыгэбзэр зэрыт щытыкІэмрэ лъэпкъ хабзэр зэрыкІуэщІымрэ. «Адыгэбзэр мыкІуэдыжьыщ щхьэкІэ зэрэщащІ», жиІэу егъэджакІуэм и пащхьэм иткъым ар. Жаннэ и урокхэр зэмыщхьу, егъэджакІуэхэм щІэщыгъуэ ящыхьэн хуэдэу еухуэ, Іэмал зэхуэмыдэхэр къигъэсэбэнуэрэ. ЕгъэджакІуэм и дежкІэ нэхъыщхьэр сабийм щІэныгъэ ябгъэдэлъхьэным и закъуэкъым, атІэ ар гупсысэу, дунейм хэзышІ лъагъуэхэр кІиутыхьэуу егъэсэнэми мыхьэнэшхуэ ирет.

- Бзэм зиужьын папщІэ, абы лъэпкъыр ирипсэлъэн хуейщ, - жеІэ Жаннэ. - Адыгэбзэр къэралыбзэу къыщалъытэкІэ, къэрал Іуэхуэхэри иризэрахьэу къекІуэкІын хуеІуэ къызэлъытэ.

Жаннэ и дэтхэнэ дерсми ныбжьыщІэхэм псалъэщІэ куэд къыщащІэ, абыхэм я бзэр нэхъри къулей ищІу. Абы хуэгъэпса методикэ щхьэхуэ, езым зэхилъхьэжауэ, къегъэсэбэн Къалакіуэм. Еджакіуэм и къуэрыІуэ нэхъ щІэныгъэ зиужьыр, Жаннэ дунейпсо литературэм и тхыгъэ нэхъыфІхэми щыгъуазэ ещІ ныбжьыщІэхэр.

И дерсхэм пызыщІэ лэжьыгъуэ Жаннэ школым щрегъэкІуэкІ «Адыгэ хабзэ» факультативыр, адыгэбзэмрэ литературэмкІэ гупжьейхэр. Абыхэм сабийхэр щытрегъэпсэлъыхь жылагъуэм щекІуэкІ Іуэхуэгъэщхуэхэм. Къалакіуэм ныбжьыщІэхэм яжреІэ лъэпкъ хабзэр зехьэныр, нэмыс зыхэпсІыныр, псом ящрэщІ, анэдэлъхубзэкІэ псэлъэныр - ар си щхьэ пщІэ хуэзыщІыж дэтхэнэми и кІалэну сыт хуэдэ лъэхьэни зэрыщытыр.

Адыгэбзэр си псэм хэль егъэджакІуэ гумызагъэм дохъуэ хьу и лжьыгъэм ар нэхъри ин дохъуу, узынщэу куэдрэ псэуну, лэжьэну, и бынэм я гуфІэгъуэ ильагъуну.

ХЬЭКЪУІ Равидэ,
БЕЙТЫГЪУЭН Альбинэ,
Нартан курыт еджапІэ №2-м и егъэджакІуэхэр.

Адыгэбзэм хуэпэж

• Ди псэлъэгъуэхэр

Бзэр щыхуэм егъэщІэным, егъэджыным зи гъащІэр тезыхуэу, ар Іэщіагъэу къыхэзыхъэм пщІэ, нэмыс лей кІалэжь. Сыту жыпІэмэ лъэпкъыр зыгъэлъэпкъыр бзэращи, ар зыхъуэжьым лъытэныгъэшхуэ Іэн хуейщ. АпхуэдэтщІэ зыхуэфащъэм ящыщщ Налшык кІалэ и 14-нэ гимназием и пэщІэдзэ классхэм адыгэбзэмкІэ и егъэджакІуэ Афлъунэ Маринэ Заурбий и пхъур. Зи лъэпкъ хабзэхэм яхуэпэжк, сабийхэм я ущиякІуэ щыхуэр щыпкъэм и лжьыгъэм нэхъ кууэу щыгъуазэ зыхуэтщІын мурад диІэу, абы зыхуэдэзащ.

- Маринэ, мы Іэщіагъэр дауэ къыхэпха хьуа?

- Абы хъыбар кІыхь иІэщ. Еянэ класс сыхъуху, махуэ кьэ ди адэм машинэкІэ Тэрч кІалэ дишэурэ абы дыщеджащ. Абы адыгэбзэ щыдджырэтэкъым. ИужькІэ ди анэшхуэм «Сабийхэр хъуажэм щеджэ щхьэ мыхьэнэ?!»-жиІэри, Дей курыт школым дыкІуэу щІэддзащ. Япэ дыдэ адыгэбзэ дерсым сыщыщІэсам, икъукІэ сыукІытауэ щытащ - хьэрф зэгуэтхэр сцІыхуртэкъым. Тхыгъэм и темэмрэ и гупсысэ нэхъыщхьэмрэ кьыджкІэжи Іэри, адыгэбзэмкІэ ди егъэджакІуэм сыкьыгІэтэджат. Си бзэр зэІыпащ сыщыгу сыкьыщІыгъуэм, кьыздджэ щІалъэ цІыкІІу гуэрым ущІэм и жэуапыр зэрыт напэкІуэцІыр тхьылъым къыдичы, зыми ямыІыгъуу си пащхьэм нысхуриІльхьауэ щытащ. Ауэ ар сыткІэ сэбэп къысхуэхьунут, хьэрфхэр зэпызмыкІуэ абдеж къыщыізгурыІуащ икІи мурад быдэ сщІащ ар нэсу зджыну. ЕгъэджакІуэр машІэу къызэшхьдауэ ар, ауэ сэ унэм сыгъэрынэсыжу си адэшхуэм сыкъуэгъащ, «си напэр текІащ», жысІэри. Ди адэр дэжьащІэм къыгэрикІыжу, си Іуэхуэ зыІутыр жесІащ.

ИкІэщІыпІэкІэ адыгэбзэ алыфбей къысхуигъэтри, егъуэнэ классым сыщІэсу си бзэр джын щІэздаауэ щытащ.

- А щыхьащІауэ щыгъам узыщІигъэгъуэсыскІыжу, адыгэбзэр Іэщіагъэ пщІауэ ара хъунщ.

- Пэжыр жысІэнщи, еджапІэ нэхъыщхьэ сыщыщІэтІысхьами адыгэбзэр здкажьым. Къэзухар Къэрэшей-Шэрджэс педагогикэ институтраш, пэщІэдзэ классхэм я егъэджакІуэу Іэщіагъэр зэзгъэгъэтауэ. Абы сыщыщджа зэманым филологие щІэныгъэхэм я доктор, профессор Тамбий БетІал и щхьэгъусэм нэІуасэ дыхъуэхъуауэ щытащ. Ахэр къэбзэрдейт, ауэ БетІал КъШР-м щылажьэрти, абы Іэпхъуауэ арат. Езыхэми, «Къэбэрдейм кьинКІа ди ныбжьэгъу ныбжьыщІэхэр» жеІэуэрэ, драгъэблагъэу, дагъэльапІэу щытащ. Ахэр щыху губзыгъэт, щыпкъэтІи, сфІэтельыджэу сабгъэдэст. Тхыдэм, литературэм, бзэм, хабзэм тепсэлъыхьэрт икІи адыгэбзэкІэ фІэкІа псалъэрэгъэкъым. АпхуэдизкІэ адыгэбзэр ягъэпэрыуэу, ягъэльапІэу щытти, абыхэм сахэтрэ си бзэр сфІэгъэщІэгъэн хьуащ, сыдихьэхащ, сриІэжьарэт зыкІащ. Абыхэми егъэджакІуэ тельыджэ, щІэныгъэлІ, филологие щІэныгъэхэм я доктор, профессор Пщыбий Инали куэд къысхуащІащ - бзэр фІыуэ сагъэльэгъуащ, куэдым сыхущІагъэджьКІащ.

- ИужькІэ адыгэ кІуданэм ущІэтІысхьа хъунщ, Маринэ.

- Хьэуэ, сыщІэтІысхьакъым, апхуэдэ хъуэпсапІэ сиІа пэтми. ЕджапІэр къэзухри, ди республикэм къэзгъэзэжащ икІи мы гимназием лжьанІэ сыкьэуващ. Сызыхуэсджам ильэс зыбжанэкІэ сриІэжьауэ, ди еджапІэм и унафэщІхэм гу льатащ адыгэбзэм нэхъ сытегъэщІауэ сызэрыщытыр, щІыхуэ зэрыримыпсалъэр си жагъуэ зэрыхъэр, икІи пэщІэдзэ классхэм щІэс мыадыгэ сабийхэр ди анэдэлъхубзэм хуэгъэдджену си щІэм кІэралъхьащ. ИужькІэ адыгэ гупыр кьызатІыжауэ щытащ.

- А гупитІым ящыщу дэтхэнэр нэхъ гугъу адыгэбзэм хуебгъэджну?

- Адыгэхэр я анэдэлъхубзэм хуебгъэджну нэхъ тыншщ жысІамэ, нэхъ тэмэмкІ хуейт, ауэ, ди жагъуэ зэрыхьущи, Іуэхур зэрыщытыр нэгъэщІэщ. Кьалэм дэс адыгэхэм я бынхэм я нэхьыбэр урысыбзэщ зэрыпсальэр. Сэ кьызэгурыІуэркъым: лэжьапІэм, еджапІэм, сабий садым урысыбзэкІэ ущыпсальэми, уи унагъэ уихьэжа нэужь, уадыгэу адыгэбзэкІэ узэрызэмыпсэлъэнур дауэ? Кьалэдэс сабийхэм урысыбзэр яІурылъу кьотэжк, адыгэбзэкІэ псэлъэн дэнэ къэна, ар кьызыгурымыІуэхи яхэтщ. Ар емыкІуэ. Уи бзэр уэ умыгъэпэлъэпІэжмэ, хэт гульытэ къызыхуэзыщІынур? Усабийуэ кьыумыщтар, балигъ ухьуа нэужь кьыпхуэщтэжьхэхэмкъым. Ар куэдым кьагурыІуэркъым.

- Дау-тІэ сабийхэр адыгэбзэм зэрыдебгъэхьэхыр, сыт хуэдэ Іэмалхэра нэхьыбэу кьэбгъэсэбэнщ?

- Япэраущ, сабийхэм кьагурыбгъэІуэну узыхуейр ятьагъуу щытыпхъэщ. Нэрылъагъу пособиехэраш зи гугъу щІыр. Псалъэм папщІэ, адыгэфащэр зэрыщэхэльыр щебгъэджкІэ, Іэмал имыІэу сурэтхэр я пащхьэ илыын хуейщ. Бостей е щей закъуэ мыхъуу, ахэр цІыхуэм дахэу щыгъуу ебгъэльагъуэ, сабийхэр абы нэхъ дедхэх, яфІэгъэщІэгъэнщ. АдэкІэ, хъыбарыжьхэр, адыгэ псэлъкІым и тхыдэр ящІэгъэнэу щІэх-щІэхыур яжеІэжьи хуейщ. Адыгэхэм я хабзэ дахэхэм, шыфлІыфэу яІахэм я нэІуасэ яхуэпщІмэ, хэпщІыкІыу нэхъ тыншмэхъу сабийхэм ядолэжьэныр. Адыгэбзэ зымыщІэ щІыкІуэхэм бзитІымкІи ядолэжьэн щІыздэрэн, машІэмащІэурэ абы дызогъэхьэрин, бзэр джьным хуэошІ.

- Маринэ, узыпэрыт Іэнатіэмрэ унагъуэ кьалэнхэмрэ дауэ здэпхъыфр?

- Зэманыр зэпэльытауэ кьэбгъэсэбэнмэ, псомиуэ ухунэсынущ. Сэ зыпхъу сиІэу аращи, Псыхуабэ бззщІэныгъэхэмкІэ дэт университетым франджьбзэр щедж. Нэхьапэхэм фІэфІ хьуртэкъым си лжьыгъэм зэман куэд зэрыхуэхьар, гульытэ псори езым хуэсщІын хуейуэ кьыльытэрт. Иджы ар балигъ хьуащи, сыкъыгуроІуэ. Пэжщ, гугъущ егъэджакІуэм и джьным гъэр, ауэ ар уи псэм фІэфІу щытмэ, зэи кьыптехьэлъэркъым.

- Маринэ, уи ІуэхущІафэ дахэхэм ящкІуэжьи фІыгъэкІэ гъащІэр кьыпхуэупсэну, ехьулІэныгъэхэр уиІэу бзэІутІэлъущІэу упсэуну ди гуапэщ.

Епсэлъар
КЪАНЫКЪУЭ Анфисэщ.

• Щапхъэ

МафІэдз Людмилэ.

Псынэпс къабзэ

Ди тхыгъэм фІэщыгъэщІэ хуэтщІам худогъадэ ди анэдэлъхубзэр. Щыхэмрэ бзэмрэ зэпэІэщІэ хьумэ, псынэр гъужьщщ. Апхуэдэ къэмыхьыныр зэрыдытар, псом япэрауэ, адыгэбзэр щІэблэм яІурылъхьэ, а псынэпс къабзэр лъэпкъым яхуэзыхьуэр ди егъэджакІуэхэрщ. Абы и лъэныкъуэкІэ сыт хуэдэ Іэмалри кьигъэсэбэпу мэлажьэ егъэджакІуэ МафІэдз Людмилэ. А Іэнатіэ мытыщым илъэс 36-рэ хъуауэ ар щыпэрытщ Шэджэм кьалэм дэт курыт еджапІэ №4-м.

И ІэщІагъэр кьыэзыхихам щытепсэльыхькІэ, Людмилэ жеІэ абыкІэ щапхъэ кьыхуэхъуар и школ егъэджакІуэхэр зэрэщІар. 1967 гъэм бзыльхъуэ щІыдгъ щІэтІысхьащ Налшык дэт педучилищэм икІи ар кьыуха нэужь, ныбжьыщІэр зыщІэхъуэпса егъэджакІуэ Іэнатіэм пэрыуващ. Зэрылажьэм хуэдэурэ, Людмилэ и щІэныгъэм щыхигъэхъуащ. Къабардино-Балкарие гъэсныгъэм и ІэнатІэм ета егъэджакІуэ гумызагъэмрэ абы и щапхъэр зи гуаэзэ егъэджакІуэ ныбжьыщІэхэмрэ я лэжьыгъэшхуэм. МафІэдзым кьыхуагъэфэщащ КъБР-м ЕгъэджэныгъэмрэІэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм, егъэджэныгъэмкІэ куей кьудамэм кьабгъэдэкІ щыхьэ, фІыщІэ тхьлъ куэд, «Лэжьыгъэм и ветеран» дамыгъэр.

- Уэлэпэрыт Іэнатіэр зэкІэ кьыхэпхам, абы махуэ кьэси гукъыдэжрэ дэрэжьэгъуэрэ кьыпхуихьу щытын хуейщ. Си щхьэкІэ апхуэдэущ си лэжьыгъэм сызэрыкъуцІыр. Ар гугъуэми, узыІэпэзыщэ куэд хэлъщ. Псом хуэдэжьым анэдэлъхубзэмкІэ егъэджакІуэу ущытынщ. Бзэр псынэпс кьабзэщ уи лъым хэтмэ, а Іэнатіэм куэд щыпхъуэзфІэкІынущ, - и лэжьыгъэм топсэлъыхь МафІэдзащ. - Хьэкъыуэ спхьыкІауэ сощІэ: ильэс бжьыгъэкІэ школым егъэджакІуэу щылэжьа щыхуэм ар нэхъ ящІэрэ и ІэнатІэкІэ зэрихъуэжкІэ щыІэкъым. Абы и гумрэ и псэмрэ игъащІэ псокІэ щихьэмэнущ ныбжьыщІэхэр егъэджэныгъэ гъуэгум тришэу, абы щІэныгъэм и дунейм и бжэхэр кьахуэзІуихьэу щыщыта ильэсхэр.

ЕгъэджакІуэ Іэнатіэм ещІэжьауэ, щІэблэм я чэнджэщэгъу нэсым и лъэужьым ирикІуэ куэд кьахокІи и гъэсэнэхэм. Абы ирогушхуэ МафІэдзыр, ауэ абы и дежкІэ нэхъыщхьэ дыдэр абыхэм кьыхах Іэщіагъэракъым, атІэ ахэр псэ кьабзэу , хабзэ яхэлъу гъащІэм, щІыхуэм яхэзэгъэныгъэ. Езы егъэджакІуэм гъащІэм гъуаэзу щиІэр зи гугъу тщІа хьэл-щэнхэрщ: щІыхугъэ льагэр, хабзэ-нэмыс екІуэр, щІэныгъэ куур.

МЭКЪУАУЭ Аринэ,
егъэджакІуэ.
Шэджэм кьалэ.

• Пэрытхэр

Къалэн нэхъыщхьэ

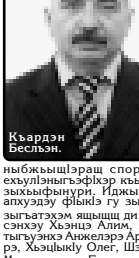
Къардэн Бесльэн.

Къэралым и егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ Іэнатіэхэм кьалэнышхуэхэр я пщэ кьыдохуэ. Иужьрей илъэсхэм ди лъабхэм щекІуэкІ зэхьуэкІыныгъэхэр псом япэу зыльэІэсыр зи гугъу сщІы Іуэхущіапіэхэращ. НыбжьыщІэхэм абыхэм я егъэджакІуэхэмрэ я Іуащіагъэ ящыщ Аслъэн Хьэбалэ. Гуэзэкьуэ Ахьмэд, Дзэнэ Хьэжмурат сыкІэ, Къармэхъэблэ дэт адрей школхэм я егъэджакІуэхэмрэ еджакІуэхэмрэ.

ЗИ КЪАЛЭМЫПЭМ ящыщІэкІаэхэр куэдым ягу ирихь, гу зэІуэкІэ цІыхубзэм яхэтхэ усакІуэм гуапэу кьыІуІщІащ балигъхэри ныбжьыщІэхэм. ЗэІуІщІэр щекІуэкІ пэщыр екІуу уда гъэгъакІэ гъэщІэрэщІат, усакІуэм и гущІэмрэ и лэжьыгъэмрэ теухуа гъэльэгъуэныгъэ купщафІи еджакІуэхэм ясхьэрагъэпэщат. Бештокъуэм кьыкІуэ гъэуэгунэмрэ адыгэ литературэм хуищІа хэльхьэныгъэмрэ тепсэлъыхьа ижь, утыкум кьратгъэблэгъащ езы усакІуэр. ЕджакІуэхэм усакІуэм ущІэкуэд иратащ. Абыхэм ящІэну хуейт усакІуэм и сабиигъэр зэрекІуэкІари, и щІалэгъуэм дзэныхэхэу щытари, нобэрей ди псэукІэм, зэхэтыкІэм зэрепльри. А псоми кІуэцІыкІфІэу, гушыІэ кьыщыхьыхьи щыІэу жэуап ираташ Бештокъуэм. Апхуэдэ зэпсэльэкІэм льэныкъуитІми дэрэжьгъуэ кьахуихьырт, езы пшыхьри игъэдахэрт.

Адэкіэ ныбжьыщІэхэр зэхэщІыкІыгъуэу кьеджащ Бештокъуэм и усэхэм, абы и псалъэхэр зыщІэлъ уэрэдхэр игъэзэщІащ.

Усакіуэ ф1эрафІэм псалъэ гуапэ щыхужаІащ а пщыхьэщхьэм. Дауи, цІыхубэм я льытэныгъэр псэкІэ зыхэзыщІэ Бештокъуэм и дежкІэ а псом мыхьэнэшхуэ иІэщ. Псом хуэмыдэу Хьэбас и гуапэ хуэщІ школым и егъэджакІуэ Щокьарэ Фатімэ итхаУэ еханэ классым щеджэ Сонэ Іэсинт кьыздджэ «Дыдэрыгушхуэ усакІуэ» усэр.

Усакіуэм, еджакІуэхэмрэ кьуажэдэсхэмрэ яку дэлъ зэпыщІэныгъэр нэхъ куУуж, дахэж зэрыкьуэр зыхащІэу, пшыхьым кьрихьэлІа псоми дэрэжьгъуэ ин яГуэтауэ зэІуІщр ихуащ.

МЫРЗЭБЭЧ МуІэад,
Къармэхъэблэ дэт курыт еджапІэ №2-м и унафэщІым гъэсэныгъэ лэжьыгъэмкІэ и кІуэдзэ.

• Щыхьэхэр

Гумрэ псэмрэ къабгъэдокІ

**Дзэлыкъуэ куейм хыхьэ Къармэхъэблэ къуажэм дэт курыт школ №2-м пшыІэ дахэ щекІуэкІащ. НыбжьыщІэхэмрэ абыхэм я егъэджакІуэхэмрэ я Іуащіагъэ ящыщ Бештокъуэ Хьэбас. ЗэІуІщм Къабардэ-Балкарие и Къэралыгъуэм и Къэралыгъэ Думэ и депутатыр, и Къэралыгъэ Думэм и Къэралыгъэ Къэрэшей-Шэрджэсыр

Экономикэ Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Іуэху

Нэпсейхэр мылъкукІэ бгъэнщІыфыну?

● УпщІэхэмрэ жэуапхэмрэ

- Москва зэрыунагъуэу зыплъыхьакІуэ дыкІэну ди мурадш. Суреттехри здэсхьынут. Ауэ, яІуатэу зэрыІэз хэсхамкІэ, Уг Плъыжьмэ нэгъэущІ щыІэзкъуэ суреттехри щыкІэпхъу ядэнчкъым. Ар пэж?

Казаков Т., *Свердлов область.*

- М ОСКВА Кремлым и комендант Іуэхущ Іапіэм и унафэщІым и кІалэнэхр пІалъэкІэ зыгъэзащІэ Филимонов Михаил кІыхьзэрыджаІамкІэ, Урысейм и Президентыр щыщІалажьэ щІыпІэхэр зэрахъумэ щыкІэхэм зэхъуэкІыныбгъэ гуэрхэр халъхьащ. Ауэ ахэр зыгъеухуар хабзкэр «ЩІэжъуэзнырыкъым», атІэ щыкъухэм нэхъ тынщ ящыщІыныгъ. Суреит-кино-видео Іэмэпсымэхэр хабзэхъумэкэм я Іизынышъуэ щыпІэ щхьэхуэхэм кІыщагъэсебэныну хуимыстхэр къарал Іуэ хущІапІэкэм, телевидегъэм, нэгъуэщІ компаниехэм я ІыкІуэхэрщ, суреитхэр зыгъэбагъуэурэ фейдэ къэзыхьыну хущІэкъуэхэр, адрыкъуэмэ унагъуэ суреттехэркъым.

ПщІэну щхьэпэщ: Уг Плъыжьым и лъэгур зэрахъуэкІыу, ягъэщІэращІэу щІадзэнчу накъыщІэм дгъэлъапІэ махуэшхуэхэм яужькІэ. А лэжьыгъэр гъэмахуэ псом екІуэкІыну къыщІэжкІыну.

- Сыт Украинэм етщэ газым и пщІэр дахэ-дахэу къыщІыдимытыр? Ахъшэ имыІэу ара?

Лысенко А., *Санкт-Петербург.*

У ПЩІЭМ жэуап кърет Киев щыпсэу щІэныгъэлІ, Глобальнэ къхэутэныгъэкІэ институтым и унафэщІ Карасев Вадим:

- Ахъшэрэкъым Іуэхур къэзыпъахъэр. У Украинэм мы зэманым властыр щызыІыныгъэр зэрызэныкъуэкъурщ, тепщэгъуэр яхуэмыгъэшу. Къэралым и президентыр Ющенкощ, премьер-министрыр Тимошенкощ, парламентым щыщу нэ хъыбэр къызыдэщІыщ. А щыхъуэ зыбгъэ и зэранкІэ къытэжащ Урысеймрэ Украинэмрэ нэхъапэ хэм зэращІыІауэ щыта зэгурыІуныгъэхэм ящыщ куэдыр. Абы къыгуроІуэ газыр зыІэщІэлъым и зэфІэкІхэр ину зэрыщытынур, депутатхэри олигархэри къызэрыдэІэпыкъунут, президент хэхыныгъэхэр къэсмэ, и кІэныр къинкІынкІи зэрыхъуныр. А псори кьелъыгъэ, «�унэгуащІэ ткІийуэ» зигъэльэгъуэну хэтщ.

- Журналистхэр, щІэныгъэлІхэр куэд щІауэ топсэлъыхь дунейр кІуэ пэтми нэхъ хуабэ къызэрыхъум, ауэ тльагъур, зыхэтщІэр нэгъуэщІщ: инщэ щІынаблъэхр нэ хъ щІыІэ мжъу, Дапщэщ къыщысынур апхуэдизрэ дызыщагъэщынэ «дунейпсо хуабэр»?

Афанасьев И., *Омск.*

- РОСГИДРОМЕТЦЕНТРЫМ къызэрыщыджаІамкІэ, ди нэгум щІэкІ щыІуэпс къэхъуагъэхэракъым «дунейпсо хуабэкІэ» зэдэкэр, атІэ ЩІы хьурейм илъэс кІуэ хьуауэ итІуэт зэжъэзыбгъуэхэрщ. Ар щыхьэт тохъуэ щІэныгъэлІхэмрэ журналистхэмрэ дагъэщынэну зэрыхъэмытым, абыхъэм зи гугъу ящІ «хуабэр» щыпсэ къудейуэ къэпІалъэ зэрымыхъунум.

- Техникумхэм щІадзгъуэдэр зэрыщедкэ зэманыр еджапІэ нэхъыщхьхэхэм щагъуэуа пІатьэхэм хуэдизщІащІ, бакалавриатыр къызэрагунсысрэ, Абы фІы кьрикІуакъым. Псорн хуеинщ пщІэ нэхъыбэ зиІэ дипломхэр зрагъэгъуэтыну. Куэдым техникумхэр ябгьнэ. Сыт ащхуэдэ мыхъумыщІагъэр къэрал унафэщІхэм къащыфІэмыІуэхур?

Коломеец И., *Орел.*

- ЩІэныгЪэХЭМКІЭ Урысей Академиемк и ЩІэныгъэ советым и тхьэмадэм и къуэдзэ Володарский Амет щыгъуэзэ дызэрэщІамкІэ, бакалавриатрэ зыкъыпхьыгъэ техникумхэм зэран яхуэхъуар. ІэщІагъэ щызрагъэгъуэт еджапІэхэм (техникумхэм, колледжхэм, ПТ У-хэм) я зэфІэкІкІэ зэрымащІэрщ. Сыгтіэ щІэн хуейр? Япэрэуэ, работчэ Іэщ Іагъэхэм ныбжьыщІэхэр дегъэ хьэхъупхьэщ. Етіуанэрауэ, техникумхэм щІэсхэм я стипендием зэгъэхъуапхъэщ, я общежитхэр егъэфІэкІуапхъэщ. Ещанэрауэ, Іэщ Іагъэлі ныбжьыщІэхэм я улахуэм зыкъомкІэ хэгъэхъуэн хуейщ. Итіанэщ зи гугъу тщІа еджапІэ зэмылІэужьыгъуэхэм я пщІэр зэхуэздэу лъагэ щыхъунур.

- Юрист, политикэ дэжьакІуэ Барщевский Михаил кьыгъэуваш дяпэкІэ кьулыкъущІэхэм, Іулъхьэ кьыІамыхьын хуэдизу, я улахуэр ин щІын хуейуэ. Апхуэдэ жэрдэмым мыхьэнэ гуэр иІэу кьэпІытэ хъунур?

Федоров М., *Пенза.*

- ЩЫГЪУАЗЭ фыхуэдощІ «Гражданская сила» партым и пашэ Барщевский Михаил и Іуэху епІтыкІэм:

- Совет лъэхъэнэ улахуэ нэхъ мащІэ дыдэ зиІар щыта фІэкэрщ. Псоми ящІэрт ахэр ерыскъыкІи зэрыхъэІэбэнур. ИкІи «хІэбэрт». Ардыдэр яхуэмыІэ хъуну сфІощІ къэралкъулыкъущІэхэми. Я удахуэр ин щІауэ, абыхъэм быдэу яжеІэн хуейщ, хьэлэу лажьэмэ, пенсэфІи зэрымыхъунум.

Нобэ къулыкъущІэм и улахуэр зэрыхьур, псалъэм папщІэ, сом мелуанмэ, Іулъхьэу мелуанипщІ къарагъэльагъуэмэ, шэч хэмыльу, ар ахьшэ нэхъыбэмкІэ Іэбэнщ. Ауэ улахуэфІми, пенсэфІми, нэгъэущІ фІыгъуэ куэдми эзкІыжьным щыщынэмэ, Іулъхьэ къыІихырэ къыІимыхьырэ егупсысынущ. Пэжщ, сыт хуэдизу улахуэ хуэбгъуэми, мылькукІэ тхуэмыгъэнщІыфыну къулькъущІэхэри щыІэщ. Апхуэдэхэм, дауи, щыхьрабгъу щымыІэу ебэнын хуейщ. Арыншауэ Іулъхьэшхэм дапэльэщынукъым.

Нобэ къулькъущІэм и улахуэр зэрыхьур, псалъэм папщІэ, сом мелуанмэ, Іулъхьэу мелуанипщІ къарагъэльагъуэмэ, шэч хэмыльу, ар ахьшэ нэхъыбэмкІэ Іэбэнщ. Ауэ улахуэфІми, пенсэфІми, нэгъэущІ фІыгъуэ куэдми эзкІыжьным щыщынэмэ, Іулъхьэ къыІимыхьырэ егупсысынущ. Пэжщ, сыт хуэдизу улахуэ хуэбгъуэми, мылькукІэ тхуэмыгъэнщІыфыну къулькъущІэхэри щыІэщ. Апхуэдэхэм, дауи, щыхьрабгъу щымыІэу ебэнын хуейщ. Арыншауэ Іулъхьэшхэм дапэльэщынукъым.

«Аргументы и факты», «Аргументы недели», «Фуд-7» газетхэм кьытхащ.

Куэд щІакъым УФ-м и Президентым и лІыкІуэу КъуэкІыпІэ Жыжьэ федеральнэ округым зэрыщагъэувэр кьэрал кІуэщІ ІуэхуэхэмкІэ министрым и къуэдзэу нэхъапэхэм лэжьа, экономикэ, кьызэгъэпэщыныгъэ лэжьыгъэхэмкІэ ІащІагъэм щІэрыІуэ Сафонов Олег. Абы йопсалъэ «Российская газета»-м и корреспондент Фалалеев Михаил.

● ЛъэхъэнэщІэм и пТыьфэкэр

КъуэкІыпІэ Жыжьэ: мыгъуагъэхэмрэ хэкІыпІэхэмрэ

- Олег Александрович, Іэнатіэ гугъу дыдэщ узыпэрыувар. Нобэ щхьэу щытыжькым КъуэкІыпІэ Жыжьэм гуп-гупхэр кьызэрэпэща, Іэщэ зэмылІэужьыгъуэхэмкІэ зэщІэзэуэда дыгъуакІуэхэр, щІэпхъаджащІэхэр зэрыщыкъуэдыр. Апхуэдэ гупхэм ящыщ зыт. «Общак»-кІэ зэджэм, бандиту миниплым щІигъу хэтщ. Абыхэм яІэщІэльщ гъэсынпхъэ, транспорт, сату предприятэу зыкъом, зыІэщІауБыдэну хэтщ налкъутпмрэ кьыщІэхьпІэхэрэм. Ущыиэркъэ къэралым и бюджетым щыщу кьыпхуаутынкІэ Іуэхуэ щІэпхъаджащІэхэм я щІэнкІэ?

- Хьэуэ, сышынэркъым. Зи гугъу пщІа гупхэм я унафэщІхэр хабзэхьумэхэм кьаубыдащ. ЗыкъомкІэ лъэужьыншэу бззэхащ, нэгъэущІхэри лъэхъуэщым ирадзащ. «Общак» и Іэтащхьэу щыта Макаренкэ Андрей и судыр идыкІыбагъэ ящІащ псэухункІэ лъэхъуэщым кьрамыгъэкІыну. ЗэкІэ лъэныкъуэ зезыгъэзэ, зызыгъэпщкІуэ куэдми кьапоплъэ тезыр тхІийну.

- Сут хуэдэ щыкІэкІэ щыхьмыкъущІэхэм я зэхъэсыпІэхьуэ КъуэкІыпІэ Жыжьэр?

- Ар нэхъыбэу кьызыхэкІар лІыщІыгъэ кІуэм и кІэхэм КъуэкІыпІэ Жыжьэм и экономикэмрэ социальнэ Іэнатіэхэмрэ яГъуэта хэщІыныгъэшхуэхэрщ. Абыхэм сэ фІыуэ сышыгъуазэщ, МВД-м сышыщІыІэм пщэрыльу сиІар а мыгъуагъэхэр гъэзэжьуэжьнраш. ЯкъІэфныщу зыкъом тхуэзэфІкІауэ. Ауэ, зэрыжаІэщи, лэжьыпхъэхэр лъащІи нэзи зимыщІу. Гу зыльытапхъэщ мыри: ди щІыналъэм и мызакъуэ, Урысеймрэ и щІыпІэ псомкІи нэхъыбэ щыхъуауэ дыгъуэгъуакІуэхэр, хьэщІакІуэхэр, лІыкІхэр. Гъэ кІуэм кьрифыбыдэу абыхэм ялэжьащ «щІэпхъаджагъэ хьэлъэ дыдэ» жыхуаІэм хуэдэу мин 830-рэ.

- Щэн хэмылъу, быдэу зэрыІыгащ Іулъхьэщх кьулыкъуэхьхьэмрэ хьэрычэтыщІэ нэпцІэхэмрэ. Ахэр зэкъуэудыныкІэ зэвгъэхьулІэн папщІэ сыт хуэдэ Іэмалхэр кьэвгъэсэбэпрэ?

- Іэмал нэхъыщхьэу диІэр зыщІэкъат мылькур, инвестицэ ящІэнэ. ІэдэкІэм сакъыу дыкІэлъыплъынырщ, зыкъжьвакъэжькъышхэр сэтей къэтщІынырщ, жэуап ткІийм етІупсынырщ. СыбзэщІынкъым иджыблагъэ къулькъу лъагэхэм гъэрыта унафэщІхэр хуэхэу зыкъомсуфІэ зэрэттар, лъэхъэущхэм зэрырадзэр.

- КъуэкІыпІэ Жыжьэм и мыгъуагъэ щІыуэпс кьулеигъэхэр Іисраф гъэращІр. А мыгъуагъэм хотхъыкІ ди кьэралгъэпарикъэм пагъунэгъуэ кьыщыс Киттай, Корее кьэралхэр. А Іуэхум уэ дауэ зэгъэрелыр?

- Пэжщ, хэщІыныгъэшхуэ догъэ ут. Сыт щхьэкІэ? Ди Іуэху зехьэкІэр тэмэмкъыми. КьэтщІэнщ бдзэжьей къэубыдным пщІа Іэнатіэр. Къэралым псомиилъэс кьэбдзэжьейуэ кьаІэрохьэ тонн мелуан 95-рэ ху зэдиз. Урысейм зы илъэсым бдзэжьейуэ кьыхэхъуэр тонн мелуаниищым щІигъущ. Ар, дауи, мащІэу Іущ. Іэмалу диІэхэм епльытмэ. Дахэ-дахэу дегъуэркъым мэз хуэлиегъэхэр зэхьэлІэнми. Араш ди гъэнэгъуэхэр кьыщыздэдыгъуэри.

- КъуэкІыпІэ Жыжьэм ущыпсэну гугъу дыдэщ. Абы кьыхэхьІыу щыхэхэр мы щыІналъэм дахэ-дахэу щызагъэкъым, щыбгъэгъэркъым. Сытхэр фи мурад апхуэдэ щытыкІэр вгъэзэкІуэжьын папщІэ?

- 2010 гъэм ирихьэлІэу дэтхэнэ зы лэжьакІуэмэ (ику иту кьапщтэмэ) мазэ кьэс кьыхьфынущ сом мин 25-рэ хуэдизу. Щыхухэр лэжьыгъэ Іэнатіэкіэ кьызэдзэпэщын папщІэ, ухуэныгъэщхуэхэм щыдодзэ. Доухуэ щыдагъэ зэрыкІуэр, гъэ къыщІэщыпІэхэр, электростанцэхэр, предприятэ зэмылІэужьыгъуэхэр. Зэдгъэпэщыжынущ БАМ-р, Транссиб-р.

- Къэралым и унафэщІхэм ЩІэ КъуэкІыпІэ Жыжьэм зэрагъэужьыным дяпэкІэ гугъыпІэ ж ха хуэщІыну. Ар нэщэнэфІщ. Жугъэ хуэну кьэпльытэрэ мы щІыналъэм исхэм я псэукІэр щІэх ефІэкІуэну?

- Абы шэч хэлъкъым. Япэрауэ, федеральнэ программэхэм ящыс итІкІэ, мы щІыналъэм мыгувэу кьэкІуэнуэ ахьшэшхуэ - сом мелард щитхурэ хьщІым щІигъу. ЕтІуанэрауэ, «Газпромым» кьаІэн зыщІощІыжащ ди округым щІыуэпс газыр щыІэбгрЪщІынырщ щІгъэхуб жьэну. Ещанэрауэ, псэупІэ унэхэр ухуэнми зедгъэубгъунущ. Жыпіэнуракъэ, япэкІэ доплъэ, гугъапІэфІ инэхэр диІэу.

● ЩІэпхъаджагъэ

«Бэзэр фІыцІэм» и тепщэхэр

Американ тІасхъэщІэхэм я ехьулІэныгъэ инру яльытэ щыпсэу Іэшкіэ сату зыщІу зыхуагъэфащэ Бут Юрий («Неуловимый Джо» - жыхуаІэр) иджыблагъэ Таиландым зэрыщыубыдар. ИлъэсиитІуауэ кьалъыхъуэ «бзароныр». ИкІэм-икІэжьым, кабзэхьумэ щІэрыхьащ.

АР ГЪЭЩІЭГЪУЭН кьащыхьуащ «сатуущІ» щыІэм. Сыт щхьэкІэ? Дунейпсо «бэзэр фІыцІэм» хуиту «щолажьэ» Іэджэ. Абыхэм я нэхъыбэр СССР-ым щытщ щІынаблъэхэм зэрыщыкъуэхэрщ. Сату зэращІ Іэщэхэр сыт хуэдэ? Сыт нэхъ хуэй - автоматхэр, пулеметхэр, танкхэр, лагъымкІэ, къуэхьапытэхэр, вертолетхэр, ксущІагъэрыкІуэ кхъуэхэр, нэгъуэщІхэри зэрыщыкъуэрыгъэхэр. Зэдгъэпэщыжынущ БАМ-р, Транссиб-р.

- Къэралым и унафэщІхэм ЩІэ КъуэкІыпІэ Жыжьэм зэрагъэужьыным дяпэкІэ гугъыпІэ ж ха хуэщІыну. Ар нэщэнэфІщ. Жугъэ хуэну кьэпльытэрэ мы щІыналъэм исхэм я псэукІэр щІэх ефІэкІуэну?

- Абы шэч хэлъкъым. Япэрауэ, федеральнэ программэхэм ящыс итІкІэ, мы щІыналъэм мыгувэу кьэкІуэнуэ ахьшэшхуэ - сом мелард щитхурэ хьщІым щІигъу. ЕтІуанэрауэ, «Газпромым» кьаІэн зыщІощІыжащ ди округым щІыуэпс газыр щыІэбгрЪщІынырщ щІгъэхуб жьэну. Ещанэрауэ, псэупІэ унэхэр ухуэнми зедгъэубгъунущ. Жыпіэнуракъэ, япэкІэ доплъэ, гугъапІэфІ инэхэр диІэу.

● Щапхъэфі

Жьыщхьэ махуэ

литературэм пыщІа Іуэхуэр дэгъэкІыныр пщэрыльэ щащІ мылькуущхуэ зыбгъэдэлъ хьэрычэтыщІхэм, жылагъуэ дэжьакІуэхэм. ЖыпІэ хъунущ модрейхэм я гуапэу а пщэрылъыр яГъэщІэу, щІэблэм и сЪэн зыхэль ящхьэ. Урысейм щытпльагъэр нэгъуэщІщ: мылькуущхуэ зиІэхэм, олигархэм зыкІи къафІэІуэхукъым щэнхабзэм и щытыкІэр.

- Мы зэманым куэдыр дэзыхьэх тхьылъэм ящыщ хьуащ Поттер Гарри техухуахэр. Ахэри чигу ирихьыркъэ?

- Ирохь. Зэ щІэщІагъэу, гунэс щІэзыгъуэу щІэзоджэкІ а тхылъэр.

- Уэ бын хьарзынэхэр уиІэщ. Абыхэми хэтхьэныгъэфІ хуащІащ ди къэралым и щІэнхабзэм и зыужьныгъэм. Дауэр зэбгъэхъулІэфа ахэр щиныфІу, зэчиифІу бгъэхьыр?

- Сыт гъэсныгъэ? Зэи селІэІакъым си бынхэр егъэджэныным, Іэнатіэ Іугъэувэным. Езыхэм зрагъэхъулІауэ яІэ зэфІэкІхэр. Сахуэарэзыщ щІалитІми, нэхъ тэмэму жьІэнитІми - мар ильэс хыщІым, адрейр ильэс блыщІым «щхьэдэхащ».

- Уи гъащІэ гъэзэгуанэм урипльэжмэ, сыт хуэдэ Іуэхугъуэ нэхъ гукъинэж щыпльыр?

- ФІыуэ сощІэж, псалъэм папщІэ, си стадионхэр зыщІэлъ къэрал гимныр япэ дыдэу щагъэзэщІар, абы теухуауэ Театр Иным щекІуэкІа гуфІэгъэ зэхуэсыр, къэрал дэжьакІуэ щІэрыІуэхэу Сталин, Калинин, Молотов сымэ сабгъэдэсу пщыгъэхъэшхэ зэрытщІар. Сызыхэсхэм сафІэІныкІыурэ, фадэу кьыхсурагъахъуэр кІизмынэу исфырт. Кьызэплъщкьызэпльри, Сталиныр кьызэущигъащ: «Чемыфэ апхуэдизэ, арыштмэ, жылагъэ сфІэІущІэнщІагъэжьнукъым». Нэхущ пщІондэ дызэхсыгъащ. Сызыхэсакъыжри, чэф зысщІакъым. Абы щыгъуэ сльэгъуаэхри зэхэсхаэхри фІыуэ сигу кьинэжащ.

- Уэ ныбжьыщхьэ уиІэщ, ауэ ужьыдэкІри, уи ныкъыри жанщ. Сыт абы и щхэр?

- А упщІэр журналистхэм куэдрэ кьызатри, мыпхуэдэ жэуапщ естыжьр: лэжьэн хуейщ зэпымыууэ. Сызэрысабийрэ Іуэху зэмылІэужьыгъуэхэм я кьурыкупсэм сыхэтщ. Тутын зэи сефакъым. Фадэри зэзэмызэхэщ щызыІуслъхьар. Ауэ, пэжым ухуеймэ, ныбжьеІэфныкъым гъащІэшхуэм и щэхэр. Ар зыщІэр ДыкъэзыгъэщІам и закъуэщ.

● ЩІэпхъаджагъэ

«Бэзэр фІыцІэм» и тепщэхэр

Американ тІасхъэщІэхэм я ехьулІэныгъэ инру яльытэ щыпсэу Іэшкіэ сату зыщІу зыхуагъэфащэ Бут Юрий («Неуловимый Джо» - жыхуаІэр) иджыблагъэ Таиландым зэрыщыубыдар. ИлъэсиитІуауэ кьалъыхъуэ «бзароныр». ИкІэм-икІэжьым, кабзэхьумэ щІэрыхьащ.

АР ГЪЭЩІЭГЪУЭН кьащыхьуащ «сатуущІ» щыІэм. Сыт щхьэкІэ? Дунейпсо «бэзэр фІыцІэм» хуиту «щолажьэ» Іэджэ. Абыхэм я нэхъыбэр СССР-ым щытщ щІынаблъэхэм зэрыщыкъуэхэрщ. Сату зэращІ Іэщэхэр сыт хуэдэ? Сыт нэхъ хуэй - автоматхэр, пулеметхэр, танкхэр, лагъымкІэ, къуэхьапытэхэр, вертолетхэр, ксущІагъэрыкІуэ кхъуэхэр, нэгъуэщІхэри зэрыщыкъуэрыгъэхэр. Зэдгъэпэщыжынущ БАМ-р, Транссиб-р.

- Къэралым и унафэщІхэм ЩІэ КъуэкІыпІэ Жыжьэм зэрагъэужьыным дяпэкІэ гугъыпІэ ж ха хуэщІыну. Ар нэщэнэфІщ. Жугъэ хуэну кьэпльытэрэ мы щІыналъэм исхэм я псэукІэр щІэх ефІэкІуэну?

- Абы шэч хэлъкъым. Япэрауэ, федеральнэ программэхэм ящыс итІкІэ, мы щІыналъэм мыгувэу кьэкІуэнуэ ахьшэшхуэ - сом мелард щитхурэ хьщІым щІигъу. ЕтІуанэрауэ, «Газпромым» кьаІэн зыщІощІыжащ ди округым щІыуэпс газыр щыІэбгрЪщІынырщ щІгъэхуб жьэну. Ещанэрауэ, псэупІэ унэхэр ухуэнми зедгъэубгъунущ. Жыпіэнуракъэ, япэкІэ доплъэ, гугъапІэфІ инэхэр диІэу.

Хэт сымэ апхуэдизу «зэфІэкІышхуэ» зиІэ щІэпхъаджащІэхэм я щІэныгъэ ящыщ гуэрхэр. Япэ щІыкІэ и щІэр кьитІуэнщ Минин Леонид. Ар 2000 гъэм Минин кьалэм и полицэм ІущІэ хуащІ пщІанабзэу, чэфу, кьэхьпэ бзылъхугъэхэм яхэсу. И Іуэхущ Іапіэр, псэупІэр кьаща нэужь, Мининым щыкъуэхат афиян зыужьыгъуэ пльапІейхэр, долларищ мини 150-рэ, доллар мелуан ныкъуэ хуэдизу зи уасэ налмэсхэр, нэхъышхьэрашІ, Іэщэ-фащэу ящыщ ящІ къэралым щхьэхуэхэм (Либериеи, Сьерра-Леоне, Кот-д Ивуар, нэгъуэщІхэми) зэрарищам пшыІа дэфтэрэхэр. 1999 гъэм и гъатхэпэ мазэ зэхьэхуэм ящыгубыдэу, Украинэм «кьыщигуГъуеи» Іэщэу Сьерра-Леоне щыІэ «Революцэм и фронт зэгъэпэщыжьэм Мининым ирищат тонн 70 хуэдизи. «Фронт зэгуэтым» и сэлэтхэм, къэралым и кьалащхьэ Фритаун тетуэри, щІэуэ лажьэмэщІу минимэ зэтраукІащ, я нэхъыбэр саебийрэ лЪыжь-фызыжь. Абыи арэзы темыхуэну, «Ди Іэхэр зэрыдгъэубыдыж, мамыру дамэсхуэмыдыжьу», - жиІэу къэралым и президентым и щІыкІэр кьигъэдэлъэну, зэтриуІэфІэну зэрыхэтам и жэуапу, щІыху мин 20-м я Іэпкъыпхэр кьыпапщІыгащ.

Следователхэм кьахутащ Мининыр Либериеи и диктатор Тейлор Чарльз зэрицІыхьгъэр, «Укрспецэкспорт» компаниеми зэрыпщІар, «пЪы зыкІэрыпІэ налмэсхэр» щэнми жьыджэру зэрыхэтыр. Ауэ сыт хуэдизи тезыр кьэтрилъхьа итальян судым зи гугъу фхуэтщІа щІэпхъаджащІэм? Зыми кьыхуэщІэнукъым а упщІэм и жэуапыр, апхуэдизу хьэрыгъуэдахащи: Мининыр лъэхъуэным исын хуей зэрыхьар... илъэситі кьудейщ!

Урысей Іэщэр (гранатэу мин 200, лагъымыдэу минищ, танк зэрахьІуэ реактивнэ щІэщІагъэу 40, нэгъуэщІхэри) Иорданиеми ирищэу яубыдат «хьэрычэтыщІэ» Дударевым Артури. Абыи тезыр хьэпъэ пльагъэсакъым: лъэхъуэщым ягъэкІуащ илъэситІрэ мазищ пІалъэкІэ.

ТанкхэмкІэ, вертолетхэмкІэ сату ящІэрт «Бэзэр фІыцІэм» щытепщэхэу Гайдамак Аркадий, Гарбер Марк, Рабинович Вадим, Могилевич Семен, нэгъуэщІхэми. А гуп щыщым щыщхэм я нэхъ «жыджэрт» зи гугъу тщІа Бут Юрий. А псори, зэкІэ зэхэзэхуэн ящІами, судым зэрыщыщынэхуэ щыІэжьам: жьы лъакъуэ шкІэ иуКІыркъым. Судри фІолІыкІ «Бэзэр фІыцІэм».

ГУРДИН Константин.
«Аргументы недели».

● ЛъэхъэнэщІэм и тпльыфэкэр

КъуэкІыпІэ Жыжьэ: мыгъуагъэхэмрэ хэкІыпІэхэмрэ

- Іэмал нэхъыщхьэу диІэр зыщІэкъат мылькур, инвестицэ ящІэнэ. ІэдэкІэм сакъыу дыкІэлъыплъынырщ, зыкъжьвакъэжькъышхэр сэтей къэтщІынырщ, жэуап ткІийм етІупсынырщ. СыбзэщІынкъым иджыблагъэ къулькъу лъагэхэм гъэрыта унафэщІхэр хуэхэу зыкъомсуфІэ гугъэттар, лъэхъэущхэм зэрырадзэр.

- КъуэкІыпІэ Жыжьэм и мыгъуагъэ щІыуэпс кьулеигъэхэр Іисраф гъэращІр. А мыгъуагъэм хотхъыкІ ди кьэралгъэпарикъэм пагъунэгъуэ кьыщыс Киттай, Корее кьэралхэр. А Іуэхум уэ дауэ зэгъэрелыр?

- Пэжщ, хэщІыныгъэшхуэ догъэ ут. Сыт щхьэкІэ? Ди Іуэху зехьэкІэр тэмэмкъыми. КьэтщІэнщ бдзэжьей къэубыдным пщІа Іэнатіэр. Къэралым псомиилъэс кьэбдзэжьейуэ кьаІэрохьэ тонн мелуан 95-рэ ху зэдиз. Урысейм зы илъэсым бдзэжьейуэ кьыхэхъуэр тонн мелуаниищым щІигъущ. Ар, дауи, мащІэу Іущ. Іэмалу диІэхэм епльытмэ. Дахэ-дахэу дегъуэркъым мэз хуелиегъэхэр зэхьэлІэнми. Араш ди гъэнэгъуэхэр кьыщыздэдыгъуэри.

- КъуэкІыпІэ Жыжьэм ущыпсэну гугъу дыдэщ. Абы кьыхэхьІыу щыхэхэр мы щІыналъэм дахэ-дахэу щызагъэкъым, щыбгъэгъэркъым. Сытхэр фи мурад апхуэдэ щытыкІэр вгъэзэкІуэжьын папщІэ?

- 2010 гъэм ирихьэлІэу дэтхэнэ зы лэжьакІуэмэ (ику иту кьапщтэмэ) мазэ кьэс кьыхьфынущ сом мин 25-рэ хуэдизу. Щыхухэр лэжьыгъэ Іэнатіэкіэ кьызэдзэпэщын папщІэ, ухуэныгъэщхуэхэм щыдодзэ. Доухуэ щыдагъэ зэрыкІуэр, гъэ къыщІэщыпІэхэр, электростанцэхэр, предприятэ зэмылІэужьыгъуэхэр. Зэдгъэпэщыжынущ БАМ-р, Транссиб-р.

- Къэралым и унафэщІхэм ЩІэ КъуэкІыпІэ Жыжьэм зэрагъэужьыным дяпэкІэ гугъыпІэ ж ха хуэщІыну. Ар нэщэнэфІщ. Жугъэ хуэну кьэпльытэрэ мы щІыналъэм исхэм я псэукІэр щІэх ефІэкІуэну?

- Абы шэч хэлъкъым. Япэрауэ, федеральнэ программэхэм ящыс итІкІэ, мы щІыналъэм мыгувэу кьэкІуэнуэ ахьшэшхуэ - сом мелард щитхурэ хьщІым щІигъу. ЕтІуанэрауэ, «Газпромым» кьаІэн зыщІощІыжащ ди округым щІыуэпс газыр щыІэбгрЪщІынырщ щІгъэхуб жьэну. Ещанэрауэ, псэупІэ унэхэр ухуэнми зедгъэубгъунущ. Жыпіэнуракъэ, япэкІэ доплъэ, гугъапІэфІ инэхэр диІэу.

Иджыблагъэ и ныбжьыр ильэс 95-рэ ирикъуащ уэсакІуэ щІэрыІуэ, ди къэралым и сабий литературэм и къызэгъэпэщакІуэхэм яхэта Михалков Сергей. Абы йотсалъэ «Аргументы и факты» газетым и корреспондент Грачев Сергей.

- Совет Союзыр щыщыІэж зэрыхьІу, уэ куэдым уагъэхъуапсу щІадзащ къэралым и пимир «щІугъэнІуэ» зэрыитхэмкІэ, абы и псалъэхэм нэхъ нужьыІуэкІэ зэхъуэкІыныгъэ мыщхьэпэу зыкъом зэрыхилъхьажмкІэ. Зи гугъу щІэ ныкъуэсныгъэхэр пІэщІэкІауэ, ушыдуэу зыкъощыдыжьэ, зэгурыІ ятхыгъэхэм зыкъощыдыжьэ, зэгурыІ ятхыгъэхэм ухуащІегъэжьэр?

- Хьэуэ. Стха псори си гумрэ си псэмрэ кьабгъэдэкІащ. Сэ сызыпІари сызыгъэсари нэгъуэщІ къэралыгъэущ, нобэ щымыІэжьыгъ. Сыбгъэкъуанщэ зэрыхъэрынурэ а къэралыгъуэм и хабзэхэмкІащ. Хьэуэ, сыщІэжьыкІытэн лъэпкъ зэи стхакъым. Мы зэманми си тхыгъэхэм щІэупщІэшхуэ яІэщ, Чуковскэм, Барто, Заходер сымэ я Іэдакъэщ Іэкъым хуэдэу.

Совет тхэм я лъэхъэнэм си кьалэмыпэм кьыщІэкІащ пьесэ, фельетон, басня, нэгъэущІ Іэджэ. Зыми кьызжиІакъым си тхыгъэхэр купщІэнщэу, зэманым емызэгъэсыу. Хуей-хуэмейми, куэдыр кьыщІэкІащ си псалъэхэр зыщІэлъ гимным.

- А гимныр тІуэнейр итхьн хуей хьэщ. Дтхэнэра нэхьыбэрэ узэлІэлІар?

- Гимн птхьныр лъжьыгъэ псынщІэкъым. Гугъу садекъащ тІуми. Япэрей гимным и редактору щытар е сы Сталинрэ, Молотоврэ, Блэнейрэ дызэІущІауэ, гимным дызэделжьауэ, зэхъуэкІыныгъэ гуэрхэр хэтлъхьауэ щытащ.

- Уэ фІыуэ щІыхьуу щытащ 20 ІэпкІыгъуэм и ныбжь тхакІуэ ящхь ди лІыхъэр, псалъэм папщІэ, Зощенкэ Михаил, Толстой Алексей сымэ. Абыхэм яхуэбгъадэ хьун гуэрхэр яхэлъагъэрэ нобрей ди щІэблэм? Къэбгъэльагъуэмэ, щытхьупхуэ хуащІэн Сорокин, Пелевин сымэ. Ахэр уэ дауэ кьыщыщыхьэр?

- Зыуи. Сигу ирихьырщ абыхэм ятхэр. Ауэ фІыуэ сощІэ Урысейм тхакІуэ хьарзынэ Іэджэ зэрисыр. Абыхэм я тхылъхэр кьызэрадгъэкІыр мащІэ дыдэуэ. Нэхьапэхэм роман е усыгъэ зэпэщхэр куэду, минищ е нэхьыбэж хьуэ тредзэрт. Нобэ тхылъ тедзапІэм и унафэщІхэр егупсысын хуей мэхъу тхылъхэр хэІущІыІу зэращІын, зэрадзэн Іэмалхэм. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, псоми унафэ тезыщІыхьыр сатурщ. Ауэ сабий литературэм фейдэшхуэ кьыпхуихьыну ущыгугъ хьунукъым. А Іуэхум фІыуэ йогупсыс КъуэкІыпІэ кьэралхэм я унафэщІхэр. Абыхэм сабий хьуа КъуэкІыпІэ Жыжьэр?

- Ар нэхьыбэу кьызыхэкІар лІыщІыгъэхэр кІуэм и кІэхэм КъуэкІыпІэ Жыжьэм и экономикэмрэ социальнэ Іэнатіэхэмрэ яГъуэта хэщІыныгъэшхуэхэрщ. Абыхэм зэ фІыуэ сышыгъуазэщ, МВД-м сышыщІыІэм пщэрыльу сиІар а мыгъуагъэхэр гъэзэжьуэжьнраш. ЯкъІэфныщу зыкъом нэхьыбэ щыхъуауэ дыгъуэгъуакІуэхэр, хьэщІакІуэхэр, лІыкІхэр. Гъэ кІуэм кьрифыбыдэу абыхэм ялэжьащ «щІэпхъаджагъэ хьэлъэ дыдэ» жыхуаІэм хуэдэу мин 830-рэ.

- Щэн хэмылъу, быдэу зэрыІыгащ Іулъхьэщх кьулыкъуэхьхьэмрэ хьэрычэтыщІэ нэпцІэхэмрэ. Ахэр зэкъуэудыныкІэ зэвгъэхьулІэн папщІэ сыт хуэдэ Іэмалхэр кьэвгъэсэбэпрэ?

- Іэмал нэхъыщхьэу диІэр зыщІэкъат мылькур, инвестицэ ящІэнэ. ІэдэкІэм сакъыу дыкІэлъыплъынырщ, зыкъжьвакъэжькъышхэр сэтей къэтщІынырщ, жэуап ткІийм етІупсынырщ. СыбзэщІынкъым иджыблагъэ къулькъу лъагэхэм гъэрыта унафэщІхэр хуэхэу зыкъомсуфІэ гугъэттар, лъэхъэущхэм зэрырадзэр.

**- КъуэкІыпІэ Жыжьэм и мыгъуагъэ щІыуэпс кьулеигъэхэр Іисраф гъэращІр. А мыгъуагъэм хотхъыкІ ди кьэралгъэпарикъэм пагъунэг

● Цыкlухэм папщlэ

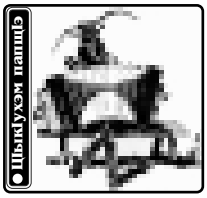

Гъащlэр щехь шэд гъунэм
Зи гугъу фхуэсщl емынэм.
Ипкъкlи псыхъэ гъуэгущ,
Шабзэпэр и бзэгущ,
Гурыгъынэр и гъуэщ,
Имейр и шхыныгъуэщ.
Ар фоцыкуэр -Б.Лэщ,
Зи щэрэзыр - шэщ,
Дэни ар макъыншэу
Щакlуэу щызошщыпщэр,
Фlечыр гущlэгъуншэу
Къыlэрыхъэм и пщэр.
Уеблэм, хьэндыркъуакъуэр
Жьдегъэпъадэр псэуэ,
Псым щыджэгу бдзэжьейхэр
Къеубыд нэпсейуэ.
Бзум я шыр жэпхъари
Абгъуэм щыIуегъэкl,
Дзыгъун ужьи ешхыр,
Къымыгъанэу гъэкl.
И гъуэлум, пхъэ Iэплlэу,
Къущхьэр щызэтелщ,
Хуэмышхыжу, нлу,
Къэна куэдри щылъщ.
Мис апхуэдэу лыпцlэм
Щигъэуфафэм Блэр,
Хужеlэжыр и щхьэм
Тесу гъуащхьэм мыр:
„Дунейм, сыт сэ сежьу
Къыщlэспщыхьыр пхафэр,
Мы си дыщэ кlэшхуэр
Псыпцlэм щыхьэсъльафэр?
Ужьжь щыкlу си пщылыр
Iуэхутхьэбзащlэ схунщ,
Сызыхуейр бзаджагъкlэ
Къезгъашэурп, сшхынщ».

Блэжьым куэд дэмыкlыу
Ужьэр ириджащ,
Мыри, зигъэткlийуэ,
Унафэу хунщlащ:
„Кlуэн, пщы гуэр лащи,
Хьэдагъэр зхуэс,
Дымыкlуэм емыкlур
Дэ тlумн къытлъос», -
Жьыи, Хьэндыркъуакъуэм
Хъыбар лъэгъэIэс,
И гъунэгъу-жэрэгъури
Дэщlыгъуу къэгъэс.

„Дэгъэущ, дэгъуэщ, си лъэр
Псыпцlэм нэсхъусынщ,
Хьэндыркъуакъуэм псалъэр
Сэ лъэзгъэIэсынщ».
Артн, мажэ, малъэ
Ужьэр псыкъуэжlнмм...
Хьэндыркъуакъуэ псалъэр
Къыхуехьыр блэпщ ткlийм:
„Сыздэкlуам гъунэгъуэм
Я бжэр гъэбыдащ,
Мыр уэ Хьэндыркъуакъуэм
Жэуапу къуртащ:
„Блэуэрэ дышэ баш,
Чы цынэуи къэш!
Си нэр топу къопщ,
Си пщэм унхуэу кумбщ,
Сэ сынагуэтlыгуэщ,
Сыкlэншэ-сыпагуэщ,
Сытъакъуэ хьэнцэжьщ.
Сыткlэ сылъэ-сынкlэу
Уэ сыныбдежьэн,
Пщым тепыхьэ гупым
Дауи сахэлъэн?»

Ар блэм щыззэхихкlэ,
Мыри жеlэ игукlэ:
„Дунейм, а ныбзхум
Сытун сигъэщlэкъут!
Гу лъита си щхум?
Ари си фlэщ мыхъу.
Иджы Щывыжь цыкlур
Къымышэм сыт сшхын,
Ужьэ закъуэр сшхыжкlэ
Сыти къысхуищlи? -
Тэкlу апхуэдэу Блэр
Гупсыса нэужь,
Хуещl унафэу мыр
Ужьэми, щlегъэж:

ДЖЭДГЪЭФ Хъусен

БЖЭМПЭ ДЖЭГУ

„Кlуэн „махунтl хъуауэ
И щхьэр пщым къоуз,
Фщlэмэ и хущхьэгъуэу
Фынытхуээ хуэс», -
Жьыи, Щывыжь цыкlум
Хъыбар лъэгъэIэс,
И гъунэгъу-жэрэгъури
Дэщlыгъуу къэгъэс;
Ужьэм гъуэгущхьлблыр
Джэуэгъэ къежьхь...
Щывым жиlа псалъэу
Блэпщым мыр къыхуехь:
„Блэуэрэ псы кlантlэ,
Псыпцlэ удэун щхъуантlэ!

Дамэ сиlэу сыбгъэкъым,
Мэ къэсщlэфу сыхьэкъым,
Гъуэ сиlэу сыбажэкъым.
Си дамэр шыгъэцlывщ,
Кlыхьэрыщэдзкэр Щывщ.
Сыткlэ уи хущхьэгъэуэ.
Сэ къыснуэгъуэтын,
У и пащхьи вынд тыкъырыр
Дауэ сиувэн?!
ГъуэгущхьэIум дежщ сэ
Хэщlапlэ щысщlар.
Бжеслэнщ гъуэгурыкlуэм
Жаlэу зэхэсхар:
„Блэм и щхьэр къеуэзым -
Гъуэгущхьлблым мэпщ,
И пкъыр сабэ пщтырым
Кlыхьу зэпреш».
Къакlуи уи дыщащхьэр

„Иджы си узыфэр
Дзыгъуэм лъэгъэIэс,
Ар мызащlэм, ун фэр
Щытесхьнур къос».

Ужьэм къандзэгущхьэм
Щыджэурэ къежьхьь...
Дзыгъуэ щыкlу и псалъэр
Блэпщым къыхуехь:
„Лыжьей лъабжьэр ивэу
Дзыгъуэр къэзгъуэтащ,
Мыри пхуэзгъавэуэ
Жэуапу къуртащ:
„Блэуэрэ ди тет,
Зи щхьэр дыжьын мет!
Хэтым укъинуIэ,
Сытым дигъэгуIэ,
Сыти нэхъ кьоуз,
Диищу купрауз?!

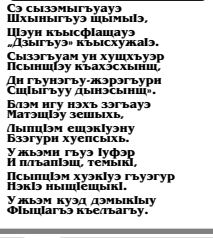

Сэ сызэмыгъуауэ
Шхыныгъуэ щымыIэ,
Щlэун къысфlащауэ
„Дзыгъуэ» къысхужаIэ.
Сызэгъуам ун хущхьэр
Псынщlэу къъэсхынщ,
Ди гъунэгъу-жэрэгъурн
Сщlынгъуу дынэсынщ».
Блэм игу нэхъ зэгъауэ
Матэщlэу зешьхь,
Лыпщlэм ешэкlэуну
Бзэгурн хуеспсыхь.
Ужьэми гъуэ Iуфэр
И пльапlэщ, темыкl,
Псыпщlэм хуэкlуэ гъуэгур
Нэкlэ ныщlещыкl.
Ужьэм куэд дэмыкlыу
Фlыщlагъэ къельагъу.

А къахуэкlуэр хьэщlэу
Ужьэм и ныб жьэгъут.
Блэм и тlасхъэр псынщlэу
Ахэм яхущlех,
Иужьыкlу къэгъар
Мыри блэпщым хуехь:
„Щlывыр я пшынауэ
Хьэщlэр къызэрохь,
Блэпщым уагъэшхыну,
Хущхъун шхыни къахь».

„Псори мэ хъур дэгъуэу,
Аущ сыт пшынауэ,
Сымаджэм нэщхъыфlэу
Ухуэкlэну дауэ?!»

„Блэуэ пщым я лей,
Башун къабзэкlей,
Нэхъ сымаджэ ухъуу
Уэ тlэкlу уIуэщхьуа,
Хабзэр хьифlэбдзэну
Къекlукъым, сыт къэхъуа?!
Ахэм уэ щlопщакlуэ
Пхущlыну къыпхуокlуэ.
Щlэхыу тхъэрыкъуэфкlэ
Уи кlэр пызгъэпхыкl,
Уэри нэхъ сымаджэ
Зыщlи, хэщlукl».

Ахэм Блэр щедаIуэм,
Игу нэхъ мэззгъэж.
„КъакlуэIам» жыхуиIэу,
Гъуэм Ужьэри кьож.
„О... О... къэсахи благъэр,
Иlэт, фынеблагъэт! - Блэм зэ хригъэкыу
Ужьэм трегъалэ,
Нащхьэр мыдкlи къщlу,
Iех къахьа гъуэмылэр.
„Пыбжьэгъуфlу Ужьэ, -
Дзыгъуэм кьрегъажьэ, -
Ди унафэр ощlэ,
Ар къыддгъэзащlэ...
„Занщlэу пщым и пащхьэ
Сыт жьыIэу дихьэн,
Блэм тlэкlу ди шхын lыхьэ
Iумыхуэхуэу хъун?

ИтIанэ нэщхъыфlэу
Пlэм ар къытlысхьэнт,
Дэри хуэтщl «щlопщакIуэр»
Нэхъ игу ирихьынт, -
Жьыпlэу Блэм бгъэдыхьэ,
ИтIанэ уи Iуэхуэм
Кlэщlу нужь ихьэ».
Ужьэм: „Сыту дэгъэ
Къыхжеплаэр, Дзыгъуэ,
Сэ къэфхьаэр сlыгъыу
Блэгъуэм сихьэжьнщ,
Къэхъуам, зэрыбгъыну
Блэм фынытезэнщ», -
ЖиIэу гуфlэу, пкlатэу
Гъуэм ар йолъдэж,
Жаlар, къыжьдэтъэту,
Блэпщым жреIэж.
„Дзгъэущ, ауэ щыхьэкlэ,
Къэгъэтlыпть мы сибгъэкlэ», -
Жеlэр. Блэм гурыщхъуэ
Гуэрн игу къимыхьэ,
Ужьэми мыр жиIэу
Щхьнхэр ныбгъэделъхъэ:
„Мыр Бдзэжьеим къыхьауэ
«Лыпщlэ» зэфэззэщщ,
Хэмылъ къущхьэу щыщ.
Мыри бзум пхунщlауэ
Уи махъсымэ чейщ,
Фадэ гуащlэкlейщ.
Мыри «лы» гъэгъууэ
Дзыгъуэм къыпхунхьащ,
Хущхъун къыщlигъащ,
Иджы тlэкlу къэтlысн
Епlъ къьхьар зыхуэздэм,
Чещщхьэр теуди
Еlуб мащlэу фадэм.
Сэ ди хьэщlэ гупым
Я деж сыщlэжьынщ,
Я закъуэу дэдгъэтlэн,
Емыкlу дыкъащlынщ».
Фlэфlт Блэм хьэщlэ щхьнну

Ауэ, малlэ жьфlэу,
Фымыбэлэрыгъ,
Ар къыдзlэ хьмэ,
ДыхърывгъэIыгъ», -
Щажриlэм Дзыгъуэм,
Йо хьэ псори блэгъуэм.
„Ай, сытхэр къыпщыщl,
УтфlэлIапэ сфlощl?!» -
Жеlэ Ужьэ цыкlум,
Япэм иту здэкlуэм.
«Еууей, тхьэмыщкlэжь,
Пщы псомн я пщыж,
Усымаджэ дыди,
Уипкъ мыгъуэрн фэнди»,-
Пещэ ари Бзум,
Зыхунгъэщхьыу Блэм.
И пэрэз дыкъуакъуэр
Блэм абдеж къредз,
Псынщlэу Хьэндыркъуакъуэм
Япэун зредз.
Ауэ ар Iэщlолъри,
И кlэм ныфыытопкlэ...
Гупыр зэроlэтри,
Блэпщым нытогуплlэ.

Йоlэ, йоlэ псорн,
Ищlагъ зэрогъэхъу,
Зэм блэр, зэм мыдрейхэр
Нэхъ щыхэщlн къохъу.

Блэпщыр губжьыщащн,
Мафlэщ, хофинкl.
Бзур къыlэрыхьащн,
И цыр хотъенкl.
Ауэ ед эмауэу,
Блэм ар кlэрымыкl,
И нэхэр гъуэрыгъуэу
КlыфlреуIукl.
Ужьэм и псэфытъэр
Фlызэпигъукlащ,
Дзыгъуэми блэ тхыцlэр
Фlытригъукlащ.

Артн, хьэщlэ гупым
Блэр яуку эдлнщ,
Дахрн, щхьэпхэтlыгум
Хаlуж чы лъэдлнщ.

Иджы хьэщlэ гупым
Зевгъэужь фи нэгу,
Блэпщым и бжэIупэм
Щыдыпгъэщl зы джэгу», - Щажриlэм Ужьэм,
Мыр къыпещэ Дзыгъуэм:
„Хуабжьу тфlэзахуагъэу
Дощlыр гукъыдэж,
Джэгукlи щхьэж и лlыгъэр
Иргъэунэхуж».

Артн, Блэпщ бжэIупэм
Джэгушхуэ щащlыкъ,
Пшынэр зэрнбгъыну
Щывыр къыдгъэж:
„Шыгъэцlывыр
Щывы, щывы,
Фэ фхуэзгъабзэу
Щывы, щывы.
Пшы теджагуэр
Щывы, щывы,
Сыублэнкъэ
Щывы, щывы», -
ЖиIэу кьофэ Щывыр,
Джэгур ирещэкl.
Дежьуужь, хьэщlэм
Бгъур щlакъутынкl.
Пlам-тlарэ
Щывы, щывы,
Пlам-тlарэ
Щывы, щывы.
Щывым и щlэщыгъуэр
Щикlым къыдоть Дзыгъуэр.

„Си лъакъуплlыр
Цыпхъэ, цыпхъэ,
Щlым нэмысу
Цыпхъэ, цыпхъэ.
Сэ гъуэ нэзыр
Цыпхъэ, цыпхъэ,
Къэсфыхьынкъэ
Цыпхъэ, цыпхъэ».
Пкlатэу къофэр Дзыгъуэр,
Плъэкlым уемыфыгъуэ.
Пlам-тlарэ
Цыпхъэ, цыпхъэ,
Пlам-тlарэ
Цыпхъэ, цыпхъэ.
Дзыгъуэр зэрытежу,
Къыдоть Бзур гуфlэжу
„Си дамитlыр
Цыру, цыру,
Зэгуэзгъауэу
Цыру, цыру,
Сэ утыкур
Цыру, цыру,
Ескъуэкlынкъэ
Цыру, цыру».
„Феуэ, феуэ, маржэI»
Iэгум щlагъэуабжьэ.
„Бдзэжьейр псы Iуфэм
Къыщlафхъэу доплъ».
Бзум щнухым къафэр
Зыжьэу ар къапсэлъ.
Псымкlэ загъэзауэ,
Iэгур щlакъутыкl,
Бдзэжьейр зэрыкlауэ,
Псыр нреутхыкl.
„Фыкъекъу Хьэндыркъуакъуэм
Фымыгъэныкъуакъуэу!»
Фlэфlщи, Хьэндыркъуакъуэм
Зрнгъэныкъуэкъум:
«Iау! Фэ сытхэр жьфlэу
Си ужь фынхьхьа?
„Къэдгъэфэнкъэ» жьфlэу
Фнгу щхьэ къэкlыхха?!
Си нэр топу къопщ,
Си пщэм унхуэу кумбщ,
Сэ сынагуэтlыгуэщ,
Сыкlэншэ-сыпагуэщ.
Сытъакъуэ хьэнцэжьщ.
Сыткlэ сылъэ-сынкlэу
Утыку сыкъынхьэн.
Фэ лъэ псынщlэ гупым
Дауи сывдэхъун?!»
„Абыкlэ уэ блэпщу
Щыlэкэр къэгъапщэ,
Ауэ ди утыкум
Зэ фlыуэ щыхэтlэ», -
ЖиIэу, Хьэндыркъуакъуэр
Дзыгъуэм къыдегъэлъэр.
«Атlэ, ауэ щыхъукlэ,
Щlывыр къыздрефэ,
Си лъэр хьэнцэу щытми,
Истlыкlынщ щlы щхьэфэр».
„Си нэр къопщ
Пlыгум-тlыгум,
Си пщэр кумбщ
Пlыгум-тlыгум,
Пщы бжэIупэм
Пlыгум-тlыгум,
Щнфкъутъхь
Пlыгум-тlыгум.
Хетlэ Хьэндыркъуакъуэм,
Щlывыр кърехуэкl,
Щlымыххыж и лъакъуэм,
Щlыгур иретыкl.
Пlам-тlарэ
Пlыгум-тlыгум,
Пlам-тlарэ
Пlыгум-тlыгум,
Пlам-тlарэ
Пlыгум-тlыгум,
Пlам-тlарэ
Пlыгум-тlыгум.

Джэгур мис апхуэдэу
Куэдрэ зэхэтащ...
Ахэр гуфlэ-тхъэжу,
Псэухэу ежьэжащ.

Сурэтхэр ПОНОМАРЕНКЭ Павел ищlащ.

● Псапэ

Сабийхэм йогуапэ

Урысейм и ФСБ-м КъБР-м щиIэ къудамэм и лъжьакIуэ гуп Крем-Константиновскэ къуаэхэм щыIащ зеиншэхэмрэ зи адэ-анэхэм я нэIэ щIэмытыжьхэмрэ я школ-интернатым къыщыхьухэм егупэн мурадкIэ.

АБЫХЭМсабийхэм хуащащ телевизор, DVD, магнитофон, щыгъын, вакъэ, зэрыджэгу хьэпшын, тхылъ, IэфыкIэ. Мы интернатым я ныбжьыр илъэси 4-18-м иту сабий 70 щапI.

- ИкъукIэ ди гуапэ хьуащ апхуэдэ гулыитэ къызэрыт-хуэфщIар. Пэжыр жысIэнщи, ди Iуэхур зыIутыр фlъэгъуащ - тыгъэ къытхуэфщIахэм икъукIэ дахуэныкъуэт. Сабийхэм я гуапэ фщIыуэ я гукъыдэжыр къэфIэтыну фыкъытхуеблэгъащи, зэрамызакъуэр, щIэгъэкъуэнрэ дэIэпыкъуэгъурэ зэрадIэр ятъагъу. Ар куэд и уасэщ, - жиIащ интернатым и унафэщI Сыжажэ Мухьэмэд.

Апхуэдэу сабийхэм псалъэ гуапэкIэ захуигъэзащ ФСБ-м и ветеранхэм я советым и лIыкIуэ Льгов Виктор.

Ди республикэм и интернатхэм сабий 400-м щIигъу щыIэщ. Дауи, ахэр гулытит, лъагъуныгъи, шхын щIэщыгъуи, фэ-илъхьэгъуи хуэныкъуэщ. Гуузэ-лыуз зиIэ щыхухэр абыхэм ядоIэпыкъу.

КЪАНЫКЪУЭ Анфисэ.

Сурэтыр ЕЛЪКЪЭН Артур трихащ.

● Гъуазджэ

Бзэрабзэ, пшынэ!

Апхуэдэ кьыхуеджэныгъэм щIэту иджыблагъэ Налшык дэт Сабий творчествэмкIэ унэм щекIуэкIащ лъэпкь макьамэ IэмэпсымэзхэмкIэ республикэ зэхьэзэхуэ-фестивалым и IV зэIуущIэр. Ар кьызэзыгъэпэщащ КъБР-м Щэнхабзэмрэ хьыбарегъащIэ IэнатIэхэмкIэ министерствэмрэ зэпеуэр щызэхэта Iуэхущlапlэм и лэжьакIуэхэмрэщ.

ПШынАУЭ ныб жьыщIэхэр къэгъуэтауэ ахэр утыку ишэныр зи кьалэн нэхъыщхьэ зэIущIэм, хабзэ зэрыхьуам тету, кьрихьэлIат ди республикэм и районхэм, кьалэхэм, кьуажэхэм кьикIаэхэр, макъамэр фIыуэ зыльагъуэгъу.

- Мы зэпеуэмкIэ ди мурадыр адыгэ пшынэм щIалэгъуалэр дегъэхьэхыныр, ар зыгъэбзэрабзэхэр хэIущIыIу къэщIынырщ, лъэпкь макьамэ Iэмэпсымэм и пщIэр къэIэтынырщ. Дэ дызэреплъымкIэ, зыхуэдгъэувыжа кьалэным ерыщу дызэрыхуэжкIуэр кьигъэлъагъуэу зэхьэзэхуэр дахэу, кьрихьэлIахэр дихьэхыу екIуэкIащ, - жиIащ кьэпщытакIуэ гупым и унафэщI, Гъуазджэхэмкlэ Кавказ Ищхьэрэ институтым и гъэджакIуэ Шэрыб Валерэ.

Илъэси 10-14 хьу ныбжьыщIэхэм ящыщу «Бзэрабзэ, пшынэ» IV республикэ фестивалым щытекIуащ **Болий Амиррэ Хьуран Мусэрэ**. ЕтIуанэ увыпIэр кьихьащ **Балькъэр Рустам**, ещанэ хьущ **Алий Мурат**. Балигъ гупым щыщу псори зэдзэрэзыуэ ялэ увыпIэр хуагъэфэщащ урысейпсо зэпеуэ зыбжанэм я лауреат **Кьардэн Данэрэ Кьардэн Тимуррэ**. ЕтIуанэ, ещанэ хьуахэщ **Къэзанш Хьусен, Аулъэ Азэмэт, Блэныхь Ахьмэд, Шэджыхьащlэ Зурят, Данаевэ Лейлэ** сымэ.

СОКЪУР Жамболэт.

● Гу зылъытапхъэ

Дызэрыт тхьэмахуэм дызыхуэплъэ Iуэхухэр

Мэлыжьыхьым и 4-м:

ЦЫХУХЭР дзжьапIэкIэ кьызэгъэпэщыщымкIэ КъБР-м и къэрал комитетым дзжьыгъэ IэнатIэхэмкIэ и центрым и Iэзэгъэлlхэр КъБР-м и Май районым хиубыдэ Котляревскэ станицэм и курыт школым щеджэхэм яIущIэнущ, абыхэм Iэщlагъэ тэмэм кьыхахынымкIэ ядоIэпыкъун папщIэ. *Щыщlидзэнур сыхьэт 11-рщ.*

* * *

КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭР Республикэм Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскьыпхьэхэмкIэ и министерствэм и лжьакIуэ гуп Прохладнэ районым щыIэ «Прималкэ» ООО-м кIуэнущ. Абыхэм я мурадщ «Мэкъумэш хозяйствэм зегъэужьыныр, мэкъумэш продукцэм, сырьем, ерыскьыпхьэхэм я рынокыр убыхуэныр» кьэрал программэр мы хозяйствэм зэрыщагъэзащIэм щыгъуэгъэ защIыну.

ЗэIущIэр щекIуэкIыныр Прохладнэ районым хиубыдэ Краснореченскэ къуажэрэ, щыщlидзэнур сыхьэт 11-рщ.

Мэлыжьыхьым и 1 - 5-хэм :

ИННОВАЦIЭ программэхэр къэзыгъэсэбэп курыт еджапIэхэм («Егъэджэныгъэ» лъэпкь программэ пэрытым ипкъ иткIэ) я республикэ зэпеуэм и кIэух Iыхьэр йокIуэкI.

Зэпеуэм хэхэр щыкlуэкlар Сабийхэмрэ ныбжьыщIэхэмрэ я республикэ центру Налшык дэтырщ, щыщIидзэнур сыхьэт 10-рщ.

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

Театрым фрегъэблагъэ

2008 гъэм мэлыжьыхьым и 4-13-хэм Налшык къалэм зыкъыщегъэлъагъуэ Комиссаржевская В.Ф. и цIэр зезыхьэ Къэзакъ драмэ театрым.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

ЖьэкIэмыхьу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), Жылаес Маритэ, Льостэн Музэ, Ныбжь Таисэ, Уэрдокъуэ Жансурэт, Хьэжькъарэ Алик, Шал Мухьэмэд.

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - ещIанэ къатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъэмрэ лъэпкь Iуэхуэхэмкlэ - 42-22-86; кьуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьуэмэ Iуэхуущlапlэхэм ядэлэжьныкIэ - 42-60-53; хьыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ щысмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 42-63-64, 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхущlапlэм - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжыгъэхэм, кьышIэтэ Iуэхугъуэхэм я пжжагьыныкIэ аэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцмрэ я Iуэху епльыкIэр зэтехуэ зэныту щытхым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дольщ КъБР-м федеральнэ пошт зэнаущlапlэхэмкIэ и управленэм.

Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щрнымкIэ жэуап ехь КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №П-0065-м щIигу ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ кьыдокI.

КъБР-м Щихабзэмрэ хьыбарегъащIэ IэнатIэхэмкIэ и министерствэм 1905 гъэм щыIа Революцэм и цIэр зезыхь и полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, телефоныр 42-35-75.

Мы кьыдэжьыгуэм елъэкьахэр: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Дышэкl Соня, редактору Тхъэмокъуэ Барэсбий, корректорхэу Афэ Тамарэ *(3,4-нэ нап.)*, Пхытlыкl Юрэ *(1,2-нэ нап.)*, корректорхэм я дэIэпыкъуэгъу Иуан Заирэ. *Компьютеркlэ газетым и теплъэр ящIащ:* Дол Маринэ, ГъуэкIэл Рае, Щомахуэ Марианэ, *сурэтыщI* Бицу Жанэ.

Номерыр "Адыгэ псалъэм" и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ тедзэн хуейщ сыхьэт 20.00-м.

Щыградзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531● Тираж 10.045 ●Заказ №1179